

Livshistorier

2009

Autismecenter Storstrøm

Projektet er støttet af BUPL og SL's udviklingsfond

Indhold

Indledning.....	2
De teoretiske perspektiver	4
At være menneske på en institution	5
Beboerens perspektiv	6
Livsbaner.....	7
Om motiv og drømme	8
Identitet.....	9
Vores teoretiske landskab i relation til arbejdet med livshistorie.....	10
De teoretiske aspekter og indsamling af livshistorier.....	10
Beboeren som medforsker.....	11
Model til indsamling af en livshistorie	13
Modellens dele	15
Fokus i arbejdet med livshistorie.....	18
Den fysiske indsamling	20
Mappe til arbejds papirer.....	23
Den konkrete indsamling af en livshistorie	26
Processen i arbejdet med indsamling af en livshistorie.....	26
Opstart af livshistoriearbejde.....	26
Brug af modellens delelementer i arbejdet med livshistorie.....	30
Praksisportræt.....	30
Uddybende interview	31
Analyse.....	32
Beslutninger om proces.....	33
Livshistoriens fysiske form.....	34
Kassen	34
Billeder	34
Fotobøger	35
Film	36
Musik.....	36
Ting	37
Sanser – duft – smage – føle - berøring.....	37
Mappe til arbejds papirer.....	38
Logbog	38
Stamtræ.....	38
Netværkskort	38
Livs linje.....	39
Det fortsatte arbejde med livshistorie	40
Samvær om materialet.....	40
At gøre livshistorie arbejdet til en del af hverdagen.....	41
Integration af arbejdet med livshistorie.....	42
Etiske overvejelser.....	44
At arbejde med livshistorie.....	44
Valg af teori.....	44
Den konkrete indsamling af livshistorie.....	49
Afslutning	50
Litteraturliste	51

Indledning

Autismecenter Storstrøm er et bo- og beskæftigelsestilbud til 35 unge og voksne beboere med en autismespektrum forstyrrelse. Vi har gennem flere år arbejdet med livshistorie i forbindelse med udarbejdelse af handleplaner. Vi har haft et ønske om at gøre dem perspektiverede, på den måde at livshistorien bliver mere en beskrivelse af den enkelte beboers liv. Vi anser det som vigtigt at arbejdet med livshistorien også bliver en udforskning af beboerens livsbetingelser med den målsætning at beboeren får mulighed for at ændre eller udvide sine handlemuligheder, og så vidt det er realistisk sammen med beboeren. Sagt på en anden måde ønsker vi, at livshistorien kan hjælpe beboeren til at se ud over sine umiddelbare betingelser og begrænsninger. Arbejde med livshistorie bliver da et vigtigt led i en bestræbelse på at øge livskvaliteten for vores beboere.

Foruden dette hæfte, som beskriver projektet og dets teoretiske baggrund og samtidigt kan fungere som en vejledning for personalet i boligerne, er der lavet en film, som illustrerer ideerne og viser konkrete fremgangsmåder i det praktiske arbejde.

I forhold til mange af vores brugere vil det som udgør livshistorien i mindre grad være skriftligt materiale men derimod konkrete fysiske ting som har eller har haft betydning i den enkeltes liv. Det er begrundelsen for at vi i forhold til livshistoriens form vil anse det som meningsfyldt at samle ting sammen i en kasse f.eks. billeder, CD'er, nips osv.

Der er selvfølgelig også beboere, som synes at et ringbind, en scrapbog, en hjemmeside eller en profil på eksempelvis facebook vil være den rette form. For nogle giver det mening at arbejde med en livsline og tegne den, da det giver et overblik, mens det for andre, hvor man ikke kender fortiden, ikke vil være andet end en irritation at skulle lave dette.

I nogle tilfælde vil det være det mest naturlige at starte hos forældrene og interviewe dem, for andre vil det først være noget man gør langt henne i processen, og for nogle slet ikke. Det kan for nogle beboere være meget meningsfyldt at lave et stamtræ for at få et overblik over familien, mens det for andre er nok at have navnene på en liste til hjælp for nuværende og fremtidigt personale.

Vi er klar over, at denne metode med en fleksibel model kan virke uoverskuelig, for hvor skal man så starte og hvad vil være relevant for lige vores beboer? Vi vil derfor i denne beskrivelse forsøge at guide og hjælpe til at træffe de valg, der må foretages i processen med indsamling af en livshistorie. Her vil vi også henvise til filmen, der viser eksempler på to meget forskellige tilgange til arbejdet med livshistorie. Som tidligere nævnt oplever vi, at det er vigtigere at komme i gang i det små og med et overskueligt projekt frem for at knække nakken på noget, der bliver for stort. At tage beslutningen om at arbejde med Livshistorie er et vigtigt skridt, men at komme i gang med den praktiske indsamling er endnu mere værdifuldt.

En fleksibel skabelon, som den vi her foreslår, giver mulighed for at arbejde meget individuelt og giver mulighed for at tilrettelægge efter den enkelte beboer. Denne arbejdsform stiller samtidig krav

til personalet, som skal træffe valg og planlægge rækkefølgen i arbejdet. Det er således ikke en færdig skræddersyet model, vi har udviklet, hvor man gradvist kan arbejde sig fra A til B til C til D osv., og hvor alle følger samme model og bruger samme redskaber og fortrykte ark undervejs. Vores model består af en række elementer og dele, som beboerne og personalet i fællesskab vælger ud fra og sammensætter, hvoraf nogle principper vil være det samme for alle arbejder. For en bliver arbejdet med livshistorie derfor A til U til H til C og for en anden Æ til R til D til A til F.

Tanken med at have en kasse som organiserende element i arbejdet indebærer ligeledes den symbolik, der ligger i at tage kassen frem og kigge på billeder, ting og historier sammen med beboeren. Tanken er ikke kun, at der skal samles materiale til kassen, som så står og samler støv. Den skal bruges aktivt, tages frem og indholdet skal studeres. For velfungerende beboere med verbalt sprog vil det være naturligt at de selv har indflydelse på hvor, hvornår og med hvem kassen skal bruges. For beboere uden verbalt sprog vil det være personalet omkring vedkommende, der skal tage initiativ og præsentere materialet. Naturligvis skal det for mennesker med autismespektrum forstyrrelser indarbejdes i deres dagsprogrammer, hvornår kassen tages frem. Her antydes at der i arbejdet er vigtige etiske forhold, som skal vurderes undervejs i processen. Dette aspekt vil vi uddybe senere i denne tekst.

At dele minder og historier med andre, hvad end det er venner, familie eller personale kan have en helt særlig psykologisk betydning, idet man samtidig fortæller historien om hvem man er som person. Hvad er vigtigt for mig og for mit liv? For gruppen af beboere uden verbalt sprog vil det være oplagt at have billeder støttet af tekst eller ting påhæftet en historie i kassen. Dermed vil personalet omkring beboeren formentlig få en større forståelse og indsigt i vedkommendes liv til gavn i det nutidige og fremtidige arbejde omkring beboeren. Samværet omkring kassen kan også give yderligere lyst og energi til at fortsætte arbejdet med at indsamle mere materiale og hermed bidrage til at vedkommende ikke bliver historieløs.

Man kan altså se livshistoriearbejdet som et redskab, der kan bruges i dagligdagen og påvirke mange andre situationer ud over lige den konkrete daglige. Der er derfor tale om et pædagogisk redskab, der vil kunne kvalificere det pædagogiske arbejde og give mulighed for at beboerne i højere grad har medindflydelse på deres eget liv. Projektet giver således beboerne mulighed for at opnå mere rådighed over deres livsbetingelser. Beboerne får en viden om sig selv og oplevelse af at være hele mennesker med fortid, nutid og fremtid.

De teoretiske perspektiver

I dette kapitel vil vi forsøge at optegne det teoretiske landskab, der udgør grundlaget for vores arbejde med livshistorier. Vores teoretiske ophav er inspireret af den kritiske psykologi, virksomhedsteori og kulturhistorisk psykologi, og hermed en epistemologi, hvor mennesket ses som både skaber og skabt af det omgivende samfund. Hvorledes vi tænker teorien i forhold til livshistorien, vil fremgå af de følgende sider.

Mennesket og samfundet

Vi ønsker at anlægge et teoretisk perspektiv inspireret af den kritiske psykologi, virksomhedsteori og kulturhistorisk psykologi. Med et sådant perspektiv skal mennesket således ses i forhold til de samfundsmæssige og kulturelle betingelser, hvorunder det udfolder sit liv (Nygren, 2003, Hedegaard, 2003 og Dreier, 2005). Ikke alene sættes fokus på, hvorledes samfundet fungerer i dag, men det er ligeledes væsentligt at have det historiske aspekt for øje (Hedegaard, 2003). Den måde, hvorpå vi har indrettet vores institutioner, og hvorpå vi behandler de svageste grupper i samfundet, er resultat af århundredes forskellige syn på og behandling af disse grupper.

Med det anlagte teoretiske perspektiv vil mennesket gennem sin aktive virksomhed¹, praksis² og deltagelse forbinde sig til sine omgivelser. Igennem sin virksomhed retter det enkelte menneske sine handlinger mod omverdenen, men bliver herigennem også påvirket af sine egne handlinger. Da virksomheden er dialektisk funderet, går forbindelsen ligeledes den anden vej, hvorved mennesket kan gribe ind og påvirke sine omgivelser gennem sin virksomhed. Mennesket er skabt gennem sin virksomhed som psykisk og socialt individ, og skaber samtidig sine betingelser i det omgivende samfund (Nygren, 2003, 90-91). Gennem sine handlinger kommer mennesket til at se sig selv på en bestemt måde, hvilket i mødet med andre hele tiden bliver be- eller afkræftet. Mødet med andre og med de krav, der findes i samfundet, vil kvalificere den enkelte i forhold til at handle således, at han eller hun hele tiden bliver i stand til at imødekomme nye og foranderlige krav (Nygren, 2003, 87). I forhold til livshistorien finder vi det væsentligt særligt at fokusere på motiver som en del af den menneskelige virksomhed, hvilket vil blive behandlet senere i dette kapitel.

I den kritiske psykologi fremhæves mennesket som et subjekt, der fra et 1. persons standpunkt skal betragtes ud fra de samlede sociale strukturer i et givent samfund. Det tydeliggøres her, hvorledes mennesket som subjekt selv har mulighed for at påvirke og forandre sine livsbetingelser (Dreier, 2001 og Holzkamp, 2005). Ifølge Holzkamp lever mennesket ikke blot under og er afhængig af dets omverdensbetingelser, men det er både producent af disse og samtidig underkastet dem (Holzkamp, 2005, 8). Han beskriver, hvorledes mennesket altid har mulighed for at opnå rådighed over egne livsbetingelser og herigennem forandre betingelserne (Holzkamp, 2005, 21 og 23).

¹ Begrebet virksomhed kan forstås som menneskets aktive handlen. Virksomhed kan som et paraplybegreb beskrive elementerne: behov, operation, handling, motiv og mål. Det bagvedliggende behov vil igangsætte et motiv, der styrer virksomheden mod et mål. Det er de enkelte handlinger og operationer, der realiserer motivet. F.eks vil et behov for mad og sult som motiv både kunne igangsætte 'at købe mad'-handling, 'at tilberede mad'-handling og 'spise'-handling før målet 'at blive mæt' nås. Enhver virksomhed kan altså igangsætte kæder af handlinger og operationer, før motivet er realiseret og målet nået (Leontjev, 2002) og Nygren, 2003)

² I dag ses det teoretiske begreb virksomhed ofte erstattet med praksis (Hedegaard, 2003, 34).

"Så længe mennesket overhovedet er i live, har det mulighed for at opnå mere rådighed over sine livsbetingelser. Og selv om du er nok så handicappet – selv om du ikke har nogen ben og svinger rundt på dine krykker – har du endnu alternativerne, enten at affinde dig eller opnå mere rådighed over dine livsbetingelser." (Holzkamp, 2005, 23)

I denne forbindelse præciserer Holzkamp ligeledes, at det ikke på én gang er muligt at forandre de totale samfundsmæssige forhold. Det må derfor forstås således, at mennesket altid vil have mulighed for at forandre de nære ting i hverdagen, mens eksempelvis politiske systemer og socialpolitiske forhold er vanskelige at forandre for det enkelte menneske.

Tilsammen skærpes opmærksomheden med vores teoretiske ståsted på nødvendigheden af at se mennesket i forhold til det samfund og de krav, normer og værdier, der findes her. Samfundslivet og forskellige kulturtraditioner vil tilsammen udgøre de betingelser, der sætter rammerne for et menneskes aktiviteter både hjemme, på arbejdsmarkedet og i fritidsaktiviteter (Hedegaard, 2003, 35).

Spørgsmål de teoretiske perspektiver afleder i forhold til arbejdet med livshistorie:

- Hvilket samfund er personen vokset op i?
- Hvordan påvirker samfundet det liv som personen lever og har levet?
- Hvilke muligheder har personen for at leve det liv han ønsker?
- Hvilke betingelser vokser personen op under?
- Hvilke muligheder har personen for at opnå indflydelse på sine livsbetingelser?

At være menneske på en institution

Det anlagte teoretiske perspektiv betyder for beboere på en døgninstitution, at vedkommende er underlagt den pædagogiske praksis, der eksisterer der, men samtidig er medskaber af de praksisser, som udfolder sig på institutionen. Pædagoger og beboere vil påvirke hinanden, og begge grupper vil have indflydelse på livet på institutionen. I et større perspektiv vil både pædagoger og beboere også være underlagt det omgivende samfund og dets værdier. Men igen er det nødvendigt at have det dialektiske spil for øje således, at både pædagoger og beboere også vil øge indflydelse på den omgivende kultur og det omgivende samfund.

Ofte vil det, som vi ser det, i højere grad være sådan, at samfundet præger livet på institutionen eksempelvis i kraft af den økonomiske ramme, som er politisk bestemt, der stilles til rådighed for driften af den pågældende institution end at den enkelte institution præger samfundet. Ligeledes sætter arbejdet med de lovbestemte handleplaner og årsplaner sine aftryk i det pædagogiske arbejde og måden at tænke arbejdet omkring en målgruppe. Der arbejdes hele tiden et år frem og efter en særlig metodik.

For det enkelte menneske, og herunder hvilke muligheder han eller hun har, er det væsentligt at have de institutionelle praksisser for øje, idet de i tråd med samfundet sætter rammerne for den enkeltes muligheder og livsbetingelser. For mennesker på en døgninstitution vil institutionen udgøre den nærmeste omverden, mens institutioner for børn og unge, der bor hos deres forældre, ikke være lige så primære. De sociale kontekster og strukturer i institutionen vil give det enkelte menneske forskellige muligheder for at udfolde sine ønsker, drømme og aktiviteter. Mennesket har forskellige muligheder for at ændre den måde, hvorpå det er en del af institutionen og deltager i de sociale praksisser på (Dreier, 2005, 1). Ifølge Dreier vil mennesket alt efter institutionens udformning og de aktiviteter, som hører til institutionen, have forskellige muligheder for at deltage i de sociale praksisser, som udfolder sig der. Institutionen vil ofte organisere vores deltagelse således, at mennesker eksempelvis er sammen med hinanden på én måde i skolen, mens de på døgninstitutionen er sammen med hinanden på en anden måde (Dreier, 2005, 5).

I relation til mennesker på døgninstitution betyder det, at vi som institution kan få en stor magt over beboernes liv. Vi er med til at tilbyde en bestemt vifte af aktiviteter, og sætte rammerne for hvilke muligheder beboerne får for at deltage i den sociale praksis. Gennem vores pædagogiske tilgang, valg, normer og værdier legitimerer vi særlige måder at være sammen på og frasorterer hermed også andre samværsformer eller aktiviteter. Grundet dette skærpes nødvendigheden for refleksion fra institutionens side i forhold til, hvilke handle- og deltagelsesmuligheder vi stiller til rådighed for beboerne. Det er særligt aktuelt, når man har at gøre med mennesker uden verbalt sprog, da de ikke i samme grad som andre grupper i samfundet har mulighed for sprogligt at reflektere over muligheder, og man risikerer at fratage dem praksisser de ønsker at indgå i.

Spørgsmål som disse teoretiske perspektiver afleder i forhold til arbejdet med Livshistorie:

- Hvilke livsbetingelser giver vi som institution beboeren?
- Hvordan giver vi som institution beboeren mulighed for at påvirke sin hverdag og leve det liv han ønsker?
- Hvorledes reflekterer vi i hverdagen over den magt og indflydelse, vi som institution har på beboernes liv?

Beboerens perspektiv

Som nævnt tidligere i dette kapitel anlægges der i den kritiske psykologi et 1. persons perspektiv. Dette indebærer, at mennesket må ses ud fra et subjektivt perspektiv og ud fra det umiddelbare liv som det lever på tværs af forskellige sociale kontekster (Dreier, 2005, 1). I Hedegaards terminologi og tilgang til udviklingspsykologien vælges begrebet 'barnets perspektiv' i relation til arbejdet med børn (Hedegaard, 2003, 34). For hende er det tvingende nødvendigt at bruge individperspektivet, idet det er dette perspektiv, som indfanger den enkelte person som aktør med specielle ønsker, mål og strategier i et institutionaliseret hverdagsliv (Hedegaard, 2003, 35).

"Personers liv er ikke bare bestemt af de betingelser, stat og institutioner giver ham eller hende. Den enkeltes personlige udformning af sin aktivitet indenfor de forskellige

institutioner, hans/hendes ønsker, motiver, meninger og værdipositioner er med til at bestemme det liv, den enkelte lever." (Hedegaard, 2003, 35)

Når vi bruger betegnelsen 'beboerens perspektiv', er det stærkt inspireret af ovenstående. Vi ønsker hermed at komme den enkelte beboer et skridt nærmere, og forsøge at begribe i hvilken retning han/hun bevæger sig og ikke mindst ønsker at bevæge sig i. Med denne vinkel ser vi ikke mennesket som særligt, som handicappet, som et menneske med autisme eller udviklingshæmning, men slet og ret som et menneske, der selv er med til at forme sin livsbane med de forudsætninger samt syn på livet og verden, som han/hun nu måtte have. Vi tager således udgangspunkt i, at alle mennesker har motiver, at de ønsker noget, er særlig optaget af noget, har drømme for fremtiden, har en særegen livshistorie og ikke mindst at de deltager i ikke kun én men flere sociale praksisser. Ligeledes tager vi udgangspunkt i, at det vil kunne berige og udvikle vores pædagogiske og institutionelle praksisser, at vi opnår et større kendskab til den enkelte beboers perspektiv.

Spørgsmål som ovenstående perspektiver afleder i forhold til arbejdet med Livshistorie:

- Hvordan oplever beboeren verden fra sit perspektiv?
- Hvordan kan vi bruge beboerens perspektiv i vores arbejde?
- Hvilke motiver, meninger, værdipositioner har beboeren?
- Hvordan kan vi støtte beboeren til at nå de drømme og realisere de motiver han har?
- Hvorledes kan vi ændre vores pædagogiske praksis, så det bliver muligt for beboeren at nå sine drømme og realisere sine motiver?

Livsbaner

Dreier har med udgangspunkt i den kritiske psykologi udviklet en teori om mennesket, som deltager i forskellige livsbaner (Dreier, 2005). Et menneske vil, ifølge Dreier, forsøge at komponere sit liv på tværs af forskellige kontekster sådan, at det ikke falder fra hinanden, og således at der er plads til det, der for personen opleves som mest betydningsfuldt. Det vil hele tiden være nødvendigt for personen at tage stilling til de oplevelser som han får og har. Denne stillingtagen gør det nemmere for personen at guide sin deltagelse i forskellige praksisser. Undervejs vil det som opleves betydningsfuldt for den enkelte ændre sig (Dreier, 2005, 4). Gennem livsbanerne er det ligeledes muligt at forfølge sine holdninger og interesser og det, som ikke lader sig realisere i én praksis, gør det måske i en anden kontekst (Dreier, 2005, 4).

Samlet set må det enkelte menneske således selv bidrage til at skabe sin livsbane. Dette kan dog kun ske i relation til de eksisterende samfundsmæssige strukturer og de institutionaliserede livsbaner, som findes i det omgivende samfund (Dreier, 2005, 5). Der vil således ikke være frit valg på alle hylder i forhold til at skabe det liv vi gerne vil, da det omgivende samfund og dets institutioner skaber mere eller mindre plads til, at den enkelte kan forme sin livsbane og sin deltagelse. Med disse perspektiver aktualiseres refleksionen i forhold til, hvilke muligheder vi giver den enkelte beboer for at forme sin livsbane, og i hvilken grad vi måtte bidrage til at begrænse bestemte former for udfoldelse og deltagelse.

I vores læsning af Dreier, tolker vi det således, at det enkelte menneske har en samlet livsbane, som han selv er med til at skabe. Denne livsbane indeholder mange forskellige deltagerbaner alt efter hvilke sociale praksisser den enkelte er en del af, og disse snor sig også ind og ud af andres livsbaner. Vi mener, at den samlede livsbanen som metafor kan betragtes som et overordnet billede på et menneskes livshistorie. På denne måde bliver Dreiers teori om livsbaner meget aktuel i forhold til arbejdet med livshistorie. Billedet af en livsbane (Fig. 2) fremhæver betydningen af beboerens fortid, nutid og fremtid. Med dette blik kommer arbejdet med livshistorie altså ikke alene til at handle om at indsamle oplysninger om fortiden, men også om nutiden og ikke mindst har det et fremadrettet perspektiv. Indsamlingen af livshistorie er en igangværende proces som fortsætter så længe livsbanen eksisterer.

Spørgsmål som ovenstående perspektiver afleder i forhold til arbejdet med livshistorie:

- Hvilke muligheder giver vi beboeren for at udfolde og komponere sin livsbane?
- Hvilke deltagerbaner er vedkommende en del af?
- Hvilke muligheder har beboeren for at deltage i de sociale praksisser, han er en del af?
- Hvilke deltagerbaner er vi som institution med til at skabe?

Om motiv og drømme

Vi vil nu kaste lidt mere lys over virksomhedens motiv. Den menneskelige virksomhed hænger uløseligt sammen med motivet og forekommer ikke uden. Hos Leontjev, der er ophavsmand til begrebet virksomhed, beskrives motivet som virksomhedens egentlige genstand, altså det som virksomheden er rettet mod (Leontjev, 2003, 73). Et motiv er ikke nødvendigvis begrænset til et bestemt tidsrum, men kan foreligge over meget store tidsrum. F.eks. vil menneskets samværsmotiv være til stede hele livet, det vil blot realiseres i forhold til mange forskellige mennesker og gennem mange forskellige typer af virksomheder. I vores forståelse af motiv, skal motivet ses som virksomhedens egentlige drivkraft eller energi. Det er motivet, som sætter en virksomhed i gang og som holder os beskæftigede med samme virksomhed – ofte over meget lang tid. Samtidig er motivet det, som giver virksomheden mening (Minken, 1998, 58-59). Menneskets motiver vil udvikles og tilegnes gennem de aktiviteter og virksomheder, som mennesket indgår i. Særligt vil oplevelsen af meningsfuldhed bidrage til, at en person udvikler nye færdigheder, motiver og virksomheder (Hedegaard, 1995, 58). Det vil, ifølge Hedegaard, være de sociale praksisformer i et samfund, der er afgørende for, hvilke motiver et menneske har mulighed for at danne. Hedegaard beskriver endvidere, hvorledes bestemte motiver kan blive til livsprojekter. Hvilke motiver, der bliver til livsprojekter, baserer sig på de erfaringer og erkendelser, mennesket har fra de sociale praksisser, hvori det indgår (Hedegaard 2003, 66).

I forhold til arbejdet med livshistorie finder vi motiver væsentlige, idet den enkelte beboers motiver på tværs af forskellige kontekster kan være de samme. Ligeledes er det vores overbevisning, at når motivet giver mening til en virksomhed vil det være relevant at undersøge, hvilke motiver en beboer har haft på forskellige tidspunkter, fordi der her vil være et element af meningsfuldhed. Ved at undersøge, hvilke motiver en beboer har, får man samtidig kortlagt, hvad der har og er væsentligt for vedkommende. Ydermere mener vi, at en beboers motiver kan være retningsgivende for fremtidige projekter. Når man kender en beboers motiver, bliver det lettere at tilbyde og sætte aktiviteter i gang i fremtiden som han vil opleve som meningsfulde. Således bliver opmærksomhed på en beboers motiver væsentlige, fordi vi som institution er nødt til at tage stilling til, hvorledes vi kan bidrage til at realisere dem, eller hvorledes vi modsat kommer til at forhindre, at en beboer får mulighed for at realisere sine motiver.

Minken beskriver, hvorledes der er en energi i drømme for fremtiden, som kan igangsætte motiver (Minken, 1998, 94-95). I relation til arbejdet med livshistorie oplever vi, at en beboers drømme for fremtiden kan bidrage til belyse, hvad der kan arbejdes med fremadrettet, i og med vedkommende allerede har energi bundet til dette arbejde. Eksempelvis kan en drøm om at se FCK spille fodbold gøre, at en beboer, som har svært ved at komme ud, får mere energi på at komme hjemmefra, fordi han får mulighed for at overvære en fodboldkamp, hvor FCK spiller.

I relation til motiver vil de pædagoger, som arbejder på en given institution også have en række motiver og drømme i forhold til deres arbejde. Disse motiver, som formentlig ofte vil være pædagogisk funderet, kan komme i konflikt med beboernes motiver, og derfor er det væsentligt at reflektere over, hvilke motiver institutionen måtte bringe i spil.

Spørgsmål som ovenstående perspektiver afleder i forhold til arbejdet med Livshistorie:

- Hvilke motiver har beboeren?
- Hvilke motiver giver vi beboeren mulighed for at udvikle?
- Hvad drømmer beboeren om?
- Hvilke muligheder giver vi beboeren for at realisere sine motiver og drømme?
- Hvilke motiver har vi som institution?
- Kommer vores pædagogiske motiver i konflikt med beboernes motiver?

Identitet

Vi forstår identitet som en foranderlig og sammenhængende størrelse. Identitet skabes gennem de motiver, det enkelte menneske har, og gennem de virksomheder vedkommende deltager i. Et menneskes identitet skabes og formes ud fra de erfaringer som vedkommende gør sig i samspil med andre mennesker, og gennem de virksomheder han/hun deltager i. Vi forstår således ikke identitet som en fast kerne, men som en størrelse, der ændres i takt med, at motiver, virksomheder og ens deltagelse i forskellige praksisser ændres. Noget forbliver det samme over tid, idet nogle motiver vil være vedvarende, mens andet ændrer sig. Minken formulerer det således, at vi er det vi gør

(Minken, 1998, 121). Det er især i vores konkrete virksomheder, vores handlinger, og gennem de erfaringer vi gør der, at vores selvopfattelse og dermed vores identitet dannes.

Vores teoretiske landskab i relation til arbejdet med livshistorie

Som det er kommet frem i ovenstående er vores teoretiske ståsted kritisk-psykologisk og virksomhedsteoretisk funderet. Vi betragter således den enkelte beboers livshistorie som hans/hendes samlede personlige fortælling/fortællinger om sin livsbane og herunder alt hvad livsbanen måtte indeholde af: Begivenheder, deltagerbaner, oplevelser, motiver, interesser, forskellige sociale praksisser han har været en del af og de personer, der har været væsentlige for hans/hendes liv.

For den enkeltes livshistorie betyder det, at denne vil udfolde sig i forhold til de samfundsmæssige og kulturelle betingelser, men samtidig vil det være den enkelte beboer, som tillægger livshistorien mening og vælger, hvilket perspektiv, der skal fortælles ud fra. Et sted i livet f.eks. som ung, hvor energien er stor, hvor temaer som oprør mod forældrene præger livet, og hvor verden synes at ligge åben, vil fortællingen om livet fortælles ud fra dette perspektiv. Det er måske episoder om forældre, der ikke kan forstå en, som præger billedet og fortællingen. Mens fortællingen et andet sted i livet, f.eks. i forbindelse med at ens børn flytter hjemmefra, formegentlig vil være præget af andre perspektiver og andre aspekter fra livet, der i denne kontekst opfattes som centrale.

De teoretiske aspekter og indsamling af livshistorier

I relation til arbejdet med livshistorie ønsker vi at undersøge en beboers livsbane og herunder at undersøge følgende:

- Hvilke motiver har beboeren haft igennem livet?
- Hvilke muligheder har beboeren haft for at realisere sine motiver?
- Hvad finder vedkommende meningsfyldt (herunder steder, personer, aktiviteter osv.)?
- Hvilke fortællinger findes der om beboerens deltagerbaner og livsbane?
- Hvilke handlemuligheder har beboeren haft gennem livet?
- Hvilke betingelser har beboeren haft for at udfolde sin livsbane?
- Hvad har begrænset beboeren i hans udfoldelse af sin livsbane?
- Hvad drømmer beboeren om?

Vi har også valgt at lade os inspirere af praksisportrættet, en model til indsamling af data skabt af ud fra kritisk psykologisk tænkning (Markard et. Al., 2004 og Bechmann, 2005). Vores metode til indsamling af informationer stemmer således overens med det valgte teoretiske ståsted. Praksisportrættet er oprindeligt udarbejdet som redskab til beskrivelse af psykologers praksis ud fra kritisk psykologiske begreber, men har også været anvendt i beskrivelsen af andre praksisfelter. Praksisportrættet er udformet som en række spørgsmål om en praksis, der besvares skriftligt, og som siden kan opfølges i et uddybende kvalitativt interview. Praksisportrættet bygger på den kritiske psykologiske to grundlæggende analyser: betydnings- og begrundelsesanalyse – for yderligere information herom se Markard et. Al. 2005 (Bechmann, 2005, 111).

Hovedformålet med praksisportrættet er at beskrive og analysere problemer og muligheder i en given praksis, for herigennem at give den enkelte mulighed for at udvide sine handlemuligheder (Markard et. Al., 2004, 5-9). Dette formål understøttes af den særlige logik, der spørges med i praksisportrættet. Først spørges ind til et bestemt forhold, eksempelvis hvilke personer der har været særligt vigtige i løbet af livet. Dernæst spørges ind til, hvad vedkommende kunne gøre med disse personer (altså udforskning af vedkommendes muligheder). Herefter spørges til hvad vedkommende ikke kunne med disse (udforskning af begrænsninger). Til sidst spørges der til, hvad vedkommende gerne ville kunne med dem, og hvorledes det kunne blive muligt (udvidelse af handlemuligheder).

Fokus på udvidelse af handlemuligheder, mener vi, giver mening i forhold til det fremadrettede pædagogiske arbejde med livshistorie. Ved at sætte fokus på den enkelte beboers muligheder og begrænsninger får både det pædagogiske personale og beboeren indsigt i vedkommendes livs- og udviklingsbetingelser. Ligeledes kan det give os som pædagogisk personale indsigt i felter, hvor vi utilsigtet kommer til at begrænse en beboer.

Beboeren som medforsker

I kritisk psykologisk forskning skal forskningen være brugbar for både medforsker og forskeren (Bechmann, 2005, 113). Omsat til vores praksis i relation til arbejde med livshistorie kan man sige, at udforskningen af livshistorien skal være brugbar for både pædagog og beboer. I forlængelse heraf vil beboerne blive set som medforskere. Beboeren er således en vigtig del af processen og ikke blot et objekt, der skal undersøges. Dette afføder en række refleksioner, når man har at gøre med beboere, som har vanskeligt ved at kommunikere. Forholdet kan aldrig blive helt ligeværdigt, idet det som oftest vil være pædagogen, der tager initiativ til at igangsætte processer, tage billeder, klistre dem op, præsentere forskellige dufte og ideer. Men disse udfordringer til trods mener vi, at det er vigtigt at have beboeren med i så stor udstrækning som muligt – det er jo trods alt dem, som er eksperterne på deres eget liv, og det er deres perspektiv, som er vigtigst at få frem.

For beboeren vil livshistorie arbejdet være brugbart, idet det bidrager til at skabe sammenhæng mellem fortid, nutid og fremtid og til at udvide den enkeltes handlemuligheder. For pædagogerne er livshistoriearbejdet brugbart i forhold til at få et øget kendskab til den enkelte og ikke mindst vil

livshistorien danne udgangspunkt for det fremtidige arbejde. Det kan give indsigt i, hvad beboeren drømmer om således, at det professionelle personale i højere grad kan bidrage til udvidelsen af beboerens handlemuligheder.

Model til indsamling af en livshistorie

I dette kapitel vil den model til indsamling af livshistorie vi har udviklet blive præsenteret og de enkelte dele i modellen vil blive beskrevet. Hvorledes der konkret kan arbejdes med livshistorie ud fra denne model vil blive beskrevet i næste kapitel.

Det har været vores intention at skabe en fleksibel model, som tilpasses den enkelte beboer – se figur 1. model til indsamling af livshistorie. Modellen består af en del som, vi anser for væsentlige i ethvert arbejde med livshistorie, hvilket begrundes ud fra vores teori, og en del som tilrettelægges individuelt med udgangspunkt i den enkelte beboer.

Fælles i alle livshistoriearbejder vil være:

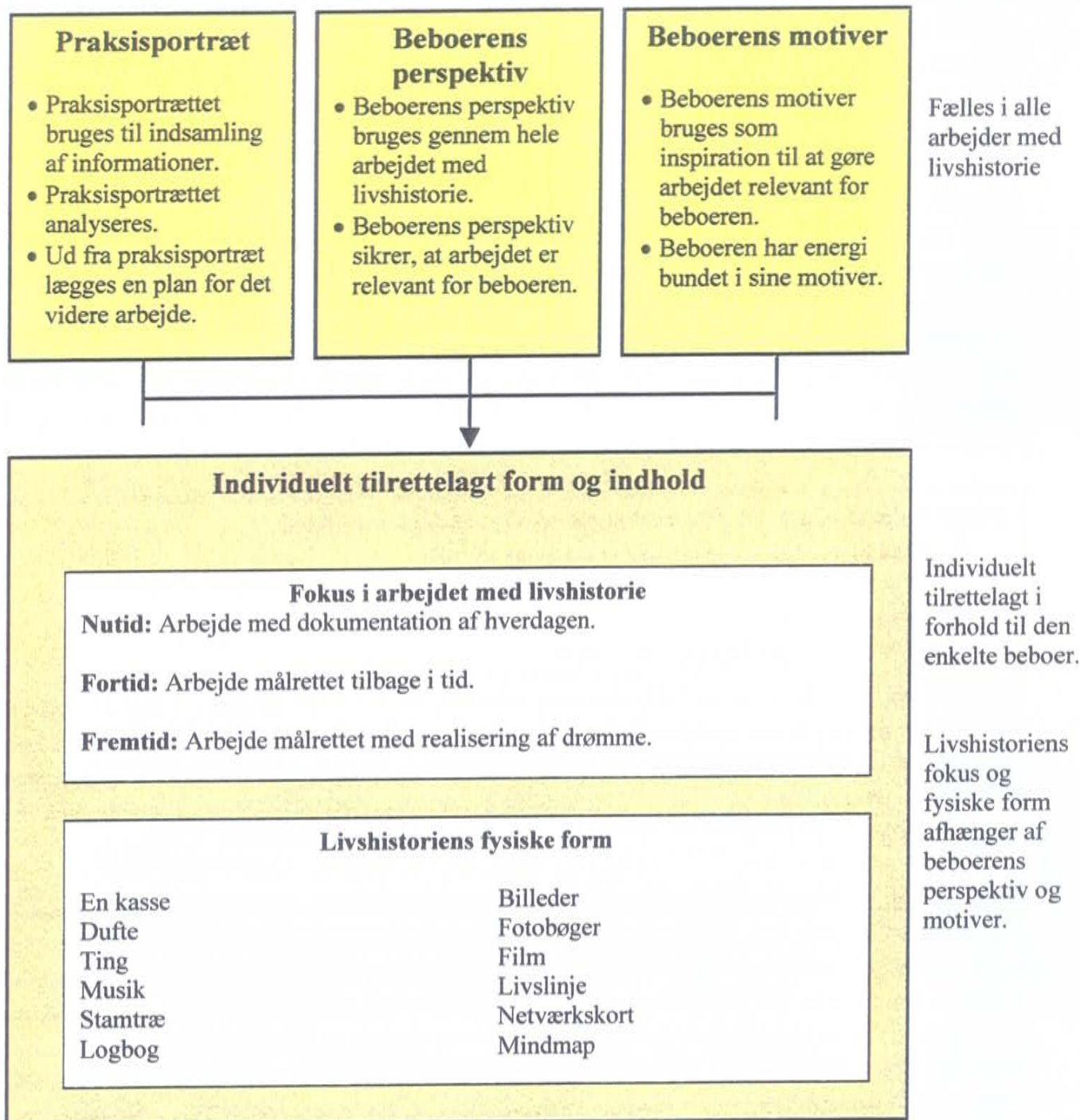
- Anvende praksisportræt som metode til indsamling af data.
- Spørge grundigt til beboerens motiver.
- Tage udgangspunkt i beboerens perspektiv gennem hele arbejdet.

Hvordan der konkret arbejdes med livshistorien undervejs, hvilke dele fra modellen der i øvrigt anvendes, rækkefølgen der arbejdes i, mængden der indsamles, hvor der startes, hvem der interviewes er helt op til de enkelte medarbejdere og beboere, som arbejder med livshistorie – se kapitlet: Den konkrete indsamling af en livshistorie. De forslag til livshistoriens individuelt tilrettede form og indhold vi giver i dette afsnit skal derfor ses som en inspiration, der kan plukkes i alt efter hvilken beboer det handler om. Følgende bliver individuelt tilrettelagt:

- Om fokus i livshistorie arbejdet er fortid, nutid eller fremtid
- Den fysiske udformning af livshistorie f.eks. om der arbejdes med billeder, film, stamtræ, livslinje, på internettet, samles ting i en kasse, musik eller lignende.

Modellen er skabt på en sådan måde, at beboeren skal være med i størst muligt omfang ud fra tanken om, at beboeren er medforsker i processen – se teoretisk kapitel. Det er derfor ikke tanken, at det *alene* er det pædagogiske personale, der skal udforske beboerens livshistorie, men det skal ske i et samspil, hvor begge er vigtige medspillere. Nogle beboere vil naturligvis kunne udføre meget af arbejdet selv støttet af personaler undervejs, mens andre skal have meget hjælp i alle dele af processen. Nogle svagt fungerende beboere vil have svært ved at træffe alle de valg, der følger med arbejdet og de kan måske kun være med til at se produkterne af arbejdet i form af billedbøger eller lytten til musik. Men her gælder det om at være kreativ, forsøge at tage deres perspektiv og alligevel lade dem være en del af arbejdet – det er jo trods alt deres liv det handler om!

Fig.1: Model til indsamling af livshistorie

Modellens dele

Praksisportræt

Et praksisportræt er en god metode til i løbet af kort tid at få indsamlet en masse informationer om en beboer. Det bruges som en semistruktureret interviewguide, hvor der spørges ind til forskellige dele af beboerens liv. Umiddelbart kan det virke omfattende, men alt efter hvilken beboer man arbejder med, vil det være mere oplagt at gå i dybden med visse spørgsmål og gå lettere hen over andre. Ligeledes vil de medarbejdere, som kun har kendt beboeren i kort tid, kunne svare på nogle spørgsmål, mens det for forældre/pårørende vil være oplagt at gå i dybden med andre.

Praksisportrættet skal i arbejdet med livshistorier ses som redskab til udforskning af hele livet, frem for en isoleret praksis. Overordnet kan praksisportrættet betragtes som et redskab til at beskrive den enkeltes livsbane. Praksisportrættet er fra sin oprindelige form blevet tilpasset så det kan bruges til indsamling af en livshistorie. Der spørges derfor blandt andet ind til steder, som har været vigtige for personen, vigtige personer i beboerens liv, beboerens interesser og drømme – se forslag til praksisportræt i bilag. Gennem spørgsmålene om beboerens interesser og hvad vedkommende er optaget af er det muligt at få indblik i vedkommendes motiver og drømme, hvilket er væsentligt for at kunne bruge arbejdet med livshistorie fremadrettet.

Vi har valgt at udarbejde fire praksisportrætter efter samme form:

- Et til en beboer, som selv kan svare på spørgsmål
- Et til pædagoger, der svarer om en beboer
- Et til forældre og pårørende
- Et til tidligere pædagoger eller lærere.

Dette betyder, at nogle spørgsmål vil være mere relevante for nogle end for andre. Men vi mener, at det vil give sig selv, hvilke spørgsmål, der skal og kan svares på for den, som får praksisportrættet præsenteret. Vi ved, at spørgsmålene om en beboers drømme kan være vanskelige at svare på, hvis beboeren er uden verbalt sprog, men af hensyn til det fremadrettede arbejde er det vigtigt alligevel at gøre forsøget.

Det er naturligvis en særlig udfordring at skulle indsamle materiale og oplysninger sammen med en beboer, som ikke selv kan fortælle sin historie. Hvor praksisportrættet oprindeligt er tænkt til at skulle indfange 1. persons perspektivet, giver det nogle særlige udfordringer for de pædagoger og forældre, som svarer på en beboers vegne. Eksempelvis vil mange svar bero på subjektive tolkninger, da det er vanskeligt at verificere om en beboer virkelig er så optaget af musik, som man formoder. Det er væsentligt at være sig denne tolkning bevidst og argumentere for, hvorfor man mener, som man gør. Senere i processen, når nye pædagoger tager over, vil det blive lettere for dem dels at følge tankegangen og dels at argumentere for at andet skulle være mere væsentligt.

Det er med tiden godt at få så mange forskellige vinkler og perspektiver på beboerens liv som muligt. Indledningsvis kan det for en personalegruppe og en beboer være relevant at starte med beboerens interesser og arbejde med dem gennem en længere periode. Men på sigt vil det

formentlig være interessant også at inddrage tidligere personaler og forældre for at få belyst andre temaer. Ved at få tidligere læreres eller pædagogers, samt forældrenes perspektiver med bliver det muligt at verificere og nuancere de informationer, man har om beboerens motiver. Måske finder man ud af, at beboeren siden han var helt lille har været glad for motorcykler og at det har været en interesse han formentlig har fået fordi hans morfar tog ham med ud og køre i sin motorcykel med sidevogn, da han var barn. På den måde er en interesse for motorcykler ikke blot noget, der optager vedkommende i dag, men det har været en væsentlig del af hans livsbane og været noget han gennem hele livet har haft samvær med andre omkring. Der er her et eksempel på en virksomhed, som har givet beboeren gode oplevelser og værdifulde erfaringer til opbygning af sin identitet.

Motiver

Som det er fremgået af ovenstående er praksisportrættet udformet således at det gerne skulle indfange beboerens motiver. Som tidligere nævnt er motivet drivkraften bag en virksomhed og det som giver virksomheden energi og som vil holde beboeren beskæftiget med samme aktivitet i lang tid. Ligeledes vil en beboers motiver være det som giver hans/hendes virksomhed mening. Ved at undersøge en beboers motiver og interessere sig for disse, kommer man tættere på, hvad beboeren er optaget af, hvad der giver mening for ham/hende og hvad der er vigtigt for ham/hende. Med udgangspunkt i denne viden bliver det, nemmere at tilrettelægge en fremadrettet og meningsfyldt pædagogisk praksis, der er relevant og vedkommende for beboeren. En beboers motiver kan således anvendes som inspiration til, hvad der kan arbejdes med i forbindelse med livshistorie.

Et eksempel på at arbejde med motiver ses i filmen 'Livshistorier – alle har en historie'. Vi tog her i arbejdet med Beppa udgangspunkt i, at hun var glad for at male og tegne. Vi analyserede os frem til, at hun formentlig havde et male-motiv, og at det gav hende mening at male. Derfor satte vi fokus på aktiviteten at male, vi lod hende male og dokumenterede hendes arbejde med fotos. Billederne blev sammensat til en lille fotobog 'Beppa maler', og det blev besluttet at hun i fremtiden skulle have bedre muligheder for at male i hverdagen i sit aktivitetstilbud.

Beboerens perspektiv

Når praksisportrættet udfyldes af personaler, forældre og tidligere personaler, er det væsentligt at tage beboerens perspektiv.

Det kan være en hjælp til at tage beboerens perspektiv at stille følgende spørgsmål:

- Hvad er det beboeren er optaget af?
- Hvad tænker han/hun om livet, omverdenen og menneskene omkring ham/hende?
- Hvad vil han/hun gerne?
- Hvordan ser verden ud fra hans/hendes krop, hans/hendes ståsted og med hans/hendes forudsætninger?
- Hvordan oplever han/hun verden og livet?

Ud fra disse spørgsmål skulle man gerne komme nærmere, hvorledes beboeren oplever verden, og hvad han/hun forestiller sig. Det vil være nødvendigt at bruge beboerens perspektiv hvis man virkelig skal forstå ham/hende, hvad han/hun er optaget af, hvad han/hun kan lide, og hvad der er svært. Når man tager beboerens perspektiv, kommer man ligeledes hans/hendes motiver nærmere. Ved at tage beboerens perspektiv i livshistoriearbejdet understreges betydningen af at det er hans/hendes oplevelse af sit liv, der er vigtigt og som skal være omdrejningspunkt for arbejdet med livshistorien og ikke hans/hendes forældres eller personalets. Beboerens perspektiv bør ideelt set ligge som en understrøm i hele arbejdet med livshistorie og hvad end der gøres, indsamles, dokumenteres, besluttet osv., bør det først ske ud fra en vurdering af, hvorledes beboeren oplever det: Vil det være meningsfyldt for ham/hende at gøre sådan? Er det i overensstemmelse med hans/hendes perspektiv? Osv.

I filmen 'Livshistorier – alle har en historie' har vi forsøgt at tage Beppas perspektiv både i relation til arbejdet med maleri og i forhold til den italienske frokost. Vi forestillede os, at det for Beppa, som er vokset op i Italien, ville være dejligt at få præsenteret en italiensk inspireret frokost i stedet for det danske rugbrød. Måske skyldtes hendes tidligere problemer med at spise, at hun slet ikke bryder sig om dansk rugbrød med leverpostej, men at hun meget hellere vil have pasta, oliven og pizza. Efter eksperimentet at dømme og mængden hun den dag satte til livs kunne noget tyde på, at vi havde ret: Beppa gider ikke dansk rugbrød! Ved at tage Beppas perspektiv i forhold til spisning kom vi hende måske et stykke nærmere og har nu en viden som kan bruges i forhold til fremadrettet pædagogisk arbejde, både i relation til livshistorie og i relation til anden pædagogisk praksis.

Modellen til indsamling af livshistorie vil rumme en del, som er fælles for alle arbejder med livshistorie herunder: Anvendelse af praksisportrættet som indsamlingsmetode, det at tage udgangspunkt i beboerens motiver og hele vejen gennem processen lade beboerens perspektiv være retningsgivende og vejledende i arbejdet. Den anden del af modellen er den individuelt tilrettelagte, som vi gennem de næste afsnit vil præsentere.

Fokus i arbejdet med livshistorie

At skulle beskrive en hel livsbane er et stort og næsten uoverkommeligt projekt. Det er derfor nødvendigt at vælge et fokus og starte et sted, som gør arbejdet overkommeligt og praktisk muligt. Hvad det indebærer at vælge fokus vil blive beskrevet i det følgende.

En måde er at vælge om der skal være fokus på:

- Fortiden
- Nutiden
- Fremtiden

Fortiden

At arbejde med fortiden giver forskellige perspektiver på arbejdet med livshistorie.

Ved at arbejde målrettet med fortiden ud fra beboerens motiver og perspektiver kan man:

- Forfølge interesser tilbage i tiden
- Følge deltagerbaner tilbage i tiden
- Besøge steder, der tidligere har haft betydning
- Besøge gamle venner
- Besøge institutioner eller skoler hvor beboeren har gået eller været
- Opsøge familie
- Undersøge barndommens historier herfra

Arbejdet med fortiden kan give både beboeren og personalet større forståelse for, hvorfor beboeren er optaget af det han/hun er i dag, hvorfor hans/hendes liv har artet sig som det har og hvorfor han/hun i dag er blevet den han/hun er. Tilsammen kan det give en mere hel og afrundet oplevelse af beboeren som menneske, at man kender hans/hendes fortid.

Nutiden

Når der arbejdes primært med nutiden, vil fokus være på dokumentation af hverdagen ud fra beboerens motiver og perspektiv. Hverdagen som den leves lige nu er en lige så stor og væsentlig del af en beboers liv og på ingen måde mindre værdig i arbejdet med livshistorie. Tænk blot på at hverdagen i dag vil være historie i morgen.

Arbejdet med nutiden giver mulighed for at fokusere på og dokumentere almindelige hverdagsbegivenheder:

- En tur på cafe
- En tur i skoven
- En aften foran fjernsynet
- En fodboldkamp
- En shoppingtur til København osv.

At arbejde med nutiden giver beboeren og personalet en forståelse for, hvad der betyder noget i hverdagen, og hvad der er vigtigt og giver livet indhold her og nu. Alt sammen noget som i sidste ende også bidrager til fortællingen om hvem beboeren er.

Fremtiden

Arbejdet med fremtiden tager i høj grad udgangspunkt i beboerens motiver og drømme. At beskæftige sig med en beboers drømme kan være retningsgivende for et fremtidigt pædagogisk arbejde.

Arbejdet kan indbefatte:

- Realisering af rejser
- Koncert oplevelser
- Sportsbegivenheder
- At få større rådighed over dagligdagen
- Besøge særlige steder

Overordnet vil arbejdet med drømme kunne bidrage til, at beboeren i endnu højere grad får mulighed for at opnå rådighed over sine livsbetingelser, og det på en måde som han/hun selv finder meningsfuld. Da der er megen energi bundet til drømme, vil beboeren på forhånd være motiveret til at arbejde med et givent tema eller med at nå et konkret mål, frem for at det er det pædagogiske personale, som skal motivere til opnåelse af et bestemt mål. At arbejde med drømme vil give både beboer og personale en yderligere forståelse af hvem beboeren er, hans/hendes perspektiv og hvad der er vigtigt i hans/hendes liv.

I ovenstående er det skitseret, hvorledes der kan arbejdes målrettet med enten fortid, nutid eller fremtid samt givet eksempler på, hvad arbejdet kan indeholde. Da modellen til indsamling af livshistorie er fleksibel og tilrettelægges individuelt, udelukker et fokus ikke et andet. Det vil derfor være muligt både at arbejde nutiden og fortiden samtidig osv. Blot er det væsentligt at være bevidst om, at projektet er realiserbart og ikke bliver for omfattende.

Den fysiske indsamling

De helt konkrete og håndgribelige måder, hvorpå man kan arbejde med livshistorie, vil blive beskrevet kort i det følgende afsnit og uddybet senere i hæftet. Som det er beskrevet i indledningen til dette kapitel er de enkelte dele tænkt som inspiration til måder, hvorpå der kan arbejdes med livshistorie. Hvad der vælges, hvor mange dele der tages med, hvor omfattende det er osv. vil være helt afhængigt af den beboer, man arbejder sammen med livshistorie om. Brug derfor de følgende sider som inspiration og find selv på mere.

Kassen

Som organiserende element for hele processen med arbejdet med livshistorie forslår vi at have en kasse.

I kassen kan lægges alle løse dele som:

- Arbejdspapirer
- Tegninger
- Billeder
- Film
- Ting
- Cd'er med musik osv.

Vi har fundet det ganske praktisk at have et sted, hvor gode oplevelser, billeder, ting, beskrivelser og historier kan samles. Ikke mindst bidrager en kasse til en fleksibel model, idet det vil være meget individuelt, hvad der vil være meningsfuldt at lægge i den.

At etablere kassen kan på symbolsk vis betragtes som starten på et livshistoriearbejde.

At benytte en kasse i arbejdet med livshistorie kan bruges til at markere, at når kassen tages frem, så arbejdes der med livshistorie. I den henseende kan kassen rammesætte arbejdet og gøre det tydeligt, at der nu er fokus på deres historie og liv. For de allerfleste vil der ligeledes være en værdi i at tage kassen frem og studere indholdet sammen med andre, hvormed livshistorien deles.

Indholdet i kassen vil naturligvis afhænge af den beboer, som man indsamler livshistorie sammen med – se bilag for forskellige forslag til indhold i en kasse.

Billeder

For de fleste vil det give mening at arbejde med billeder. Billeder kan dokumentere begivenheder og lignende, og det er muligt at tage dem frem og kigge på dem alene eller sammen med andre. I forhold til billeder og livshistorie er det yderst vigtigt, at de indeholder tekst – dvs. dato, hvem det er, i hvilken anledning det er taget osv.. Billeder uden dato, påtegning af hvem der er på billedet og i hvilken anledning billedet er taget mister i det lange løb deres værdi. Dette er især gældende for mennesker uden verbalt sprog, da de ikke selv vil kunne fortælle om indholdet på billedet, men

måske alligevel kan huske begivenheden eller personerne, som er vist. Uden tekst mister billederne altså specielt deres værdi i forbindelse med formidling af livshistorie til andre.

Fotobøger

Fotobøger kan være hæfter, hvor billeder er sat ind i kronologisk rækkefølge, men det kan også være tematiske bøger, eksempelvis en bog med billeder af betydningsfulde personer i beboerens liv, en samling af billeder med heste, hvis det er vedkommendes store interesse, en fotoserie af beboeren, der spiller fodbold, steder beboeren har boet, billeder fra barndommen osv.. Igen opleves det at dele billeder af en selv og episoder fra ens liv som værdifuldt, da det fortæller en historie om, hvem man er som menneske.

En fotobog kan også være en købt bog, hvor billeder sættes ind. Derudover kan det være billeder der printes ud, lamineres og samles med enten spiralryg, snor eller nøgleringe. Uanset formen må vigtigheden af tekst eller blot et minimum af tekst pointeres. Teksten kan være skrevet i hånden – en meget hurtig og enkel metode, eller den kan være skrevet på computer – se senere afsnit og bilag, om hvordan man hurtigt og nemt kan sætte billeder og tekst sammen.

En tredje variation af fotobøger er at lave dem på computeren, således at beboeren selv bladrer frem og tilbage mellem forskellige billeder ved hjælp af enten tryk på skærmen eller på musen. Ved at lave denne type fotobøger er det muligt at kombinere billederne med lyd og enten sætte musik til billederne eller fortælle til hvert billede. Se bilag: vejledning til powerpoint og fotobøger.

Film

Mange beboere råder over videooptagelser af dem selv fra store og små begivenheder. Disse film kan være relevante for beboeren at gense sammen med personale eller andre. Det kan også være, at det for nogle vil give mening selv at optage film fremadrettet og gemme disse som dokumentation af oplevelser, begivenheder og steder de har været. I lighed med billeder er det vigtigt at huske at notere hvad filmen indeholder, hvem der er med, i hvilken anledning den er optaget og dato.

Musik

Mange er glade for musik, hvorfor det også vil være oplagt at gemme eksempler på CD'er vedkommende er glad for. Det kan både være musik som tidligere har haft betydning for den enkelte, men også musik som lige nu er vigtig for beboeren. Her er det dog vigtigt at være opmærksom på, at musiksmag for de flestes vedkommende ændrer sig, så fordi der en gang er lagt en CD i livshistorie kassen, så betyder det ikke, at den nødvendigvis skal være der for altid! Det vil formentlig en gang imellem være nødvendigt at revidere kassens indhold og vurdere sammen med beboeren, hvad der skal være der.

Ting

Med ting mener vi forskellige fysiske genstande, der på en eller anden måde har en symbolsk værdi eller rummer en historie. Det kan også være fysiske ting, der sætter gang i minderne eller vidner om en tur eller en begivenhed. Det kan være en strandsten, fundet på en tur til stranden, der dokumenterer denne begivenhed sammen med nogle få ord om turen eller et billede og en lille historie. Det kan også være yndlingsbamsen fra dengang beboeren var lille, igen kombineret med nogle ord om dens betydning. Det kan naturligvis også være yndlings t-shirten, som er blevet for lille eller en af beboerens babysokker.

Dufte – smage – føle - berøring

For mange mennesker er oplevelser og minder forbundet med sanseindtryk, der rækker ud over det visuelle og auditive. Faktisk husker vi også bedre, når flere sanseindtryk kobles med en oplevelse. En særlig smag kan vække minder om ens børnehavetid, eller duften af noget særlig mad kan få minder frem om eksempelvis ens farmors køkken. Smags- og lugtesans' betydning for menneskers færden og liv undervurderes ofte sammenlignet med syns- og høresansen, men ikke desto mindre får vi rigtig mange informationer ad den vej uanset, at vi ikke altid er dem bevidste. Smags- og lugtesans kan således både forstærke og fremkalde oplevelser. For beboere, der har svært ved at huske eller svært ved at samle indtryk til et hele, kan hukommelsen støttes ved at arbejde med flere typer af sanseindtryk for herved at give beboeren større chance for at noget perciperes, lagres sig eller genkaldes.

Det er vores oplevelse, at det i forbindelse med livshistoriearbejdet også er vigtigt at være opmærksom på, at det er muligt at arbejde med andre sanser end de visuelle og auditive. Dette kan f.eks. ske ved at lave særlige retter sammen med beboeren, som har haft betydning gennem livet, eller præsentere forskellige typer mad, som man ved beboeren har været glad for eksempelvis i barndommen. Det kan også være ved at opsøge særlige steder, hvor man ved, der var en særlig duft, eller købe den sæbe, som beboerens mor altid brugte. Naturligvis kan det være vanskeligt at lægge en sådan oplevelse ned i kassen, medmindre det bliver dokumenteret ved hjælp af billeder eller film, hvad vi derfor vil opfordre til, at den bliver. Viser det sig at oplevelsen, smagsindtrykkene og duftene vækker genklang eller påvirker personen, vil det være oplagt at gentage aktiviteten senere.

Dufte kan være lidt lettere at lægge i kassen end smagsoplevelser, f.eks. i form af klude med parfume på, sæbestykker, krydderier osv.. Men selvfølgelig lader duften af våd asfalt en varm sommer dag, af nyvasket sengetøj, der har hængt ude, eller af våd skovbund sig vanskeligt indfange, og her må det dokumenteres ved hjælp af billeder eller film. Igen mener vi, at hvis noget vækker genklang hos beboeren, vil det være vigtigt at gentage oplevelsen som et led i arbejdet med livshistorie.

På samme måde som med dufte kan følesansen bruges til at forstærke eller genkalde oplevelser. Der kan f.eks. arbejdes med forskellige former for stof, pels, strik eller ru overflader, der kan forbindes til oplevelser, som beboeren har haft eller som på anden vis har betydning for beboeren.

Mappe til arbejdspapirer

I de fleste tilfælde er det meningsfyldt at have en mappe eller ringbind til de skriftlige dokumenter, man samler undervejs.

Mappen kan indeholde følgende:

- Logbog
- Praksisportrætter lavet af forskellige personer rundt om beboeren og måske beboerens eget
- Mindmaps fra processen
- Livslinje
- Forældres beskrivelser af personen, hvis sådan nogle findes
- Stamtræ
- Netværkskort
- Aftale-ark
- Breve fra relevante personer
- Noter og referater fra møder

Det er vigtigt ikke at betragte mappen som livshistorien, men blot som en støtte undervejs i indsamlingen af materiale. Alt efter temperament kan mappen indeles med faneblade, eller arkene kan blot sættes ind efterhånden. Vigtigst er det, at papirer samles et sted, både af hensyn til beboeren og personalet, som hjælper undervejs i forhold til processen lige nu, men også af hensyn til det fremadrettede arbejde, hvor andre personaler skal kunne tage over.

Logbog

For at bevare overblikket med processen i arbejdet med livshistorie anbefaler vi, at der, samtidig med at projektet startes, påbegyndes en logbog. Om man vælger at arbejde på løse ark, der indsættes først i mappen, vælger at skrive i en notesbog eller opretter en fil på computeren, hvor processen kort beskrives vil være afhængigt af temperament, hvad man synes er lettest at arbejde med, og hvad man finder nemmest at bruge i det lange løb.

Logbogen skal bruges til at notere dato og de skridt, der tages i arbejdet med livshistorien, sådan at det senere hen er muligt at se, hvorfor noget bestemt er valgt, hvad der er lagt i kassen, erfaringen med at arbejde med billeder på en særlig måde, hvorfor noget tages op af kassen osv. Tanken er, at det kun skal være korte beskrivelser og noter, men alligevel så fyldestgørende, at de giver mening for andre at læse. Logbogen skal være en hjælp dels for beboeren til at huske og holde styr på processen, men også for personalet der kan få inspiration til, hvordan kassen og dens ting kan bruges samt viden om kassens indhold. For nye personaler vil logbogen være uvurderlig, da det gennem læsning af denne skal være muligt at sætte sig ind i arbejdet og fortsætte hvor andre slap.

Logbogen vil særligt komme til sin ret i arbejdet med beboere uden verbalt sprog, der ikke selv kan fortælle om billeder og ting, der ligger i kassen. For beboere med verbalt sprog og en normal kognition kan arket synes overflødigt og unødvendigt, og her vil det naturligvis være en afvejning

og beslutning, der skal tages i samarbejde med beboeren, om det alligevel kunne give mening at føre logbog i processen.

Mindmap

At bruge et mindmap i den indledende fase af arbejdet synes vi er et godt redskab til at få et hurtigt overblik over de mange informationer, som kommer frem. Den første samtale om en livshistorie er sjældent kronologisk, men består af hop frem og tilbage og nedslag hist og pist. For at holde styr på alle de informationer, der dukker op undervejs i den første samtale, mener vi, at mindmappet er anvendeligt, fordi det giver en frihed til at springe fra tema til tema og skrive de informationer på, som kommer frem. Senere er det muligt at samle tankerne på skrift og her uddybe de enkelte temaer og historier under hvert tema. Samtidig har mindmappet den fordel, når man laver det på et stort ark f.eks. A3, at flere rundt om bordet kan kigge med undervejs og tilføje detaljer. Vi synes det er en fordel at holde mindmappet på et ark, så overblikket bevares. Er man ikke fortrolig med at bruge mindmaps kan det være en hjælp at bruge det vi har udarbejdet – se bilag. Når der arbejdes med mindmappet, er det vigtigt kun at skrive få ord under hver pind og ikke bruge hele sætninger, da overblikket let kan mistes.

Om mindmappet er et anvendeligt redskab for alle er et spørgsmål om temperament og øvelse. For nogle giver det ikke det fornødne overblik, mens det for andre er en stor hjælp. Inden man går i gang kan det være væsentligt at spørge sig selv, hvordan man bedst får overblik over et stort materiale og her har de fleste erfaringer at trække på fra andre sammenhænge f.eks. i forbindelse med opgaveskrivning.

Livslinje

Livslinjen kan ligesom mindmappet hjælpe med at give et overblik over et livsforløb både til gavn for beboeren og for personalet – se bilag. I den første samtale kan det være en hjælp at udarbejde livslinjen samtidig med at der tales og arbejdes på mindmappet. Igen er det en fordel at arbejde på et stort ark, da det både giver et visuelt overblik for dem, der er med i processen, og fordi det er muligt for flere at bidrage med informationer. Man kan nøjes med at skrive årstal på selve linjen og så streger på papiret, hvor informationen skrives. De detaljer, der skrives ved livslinjen, kan hovedsagelig bestå af korte informationer om vigtige begivenheder, skift i livet og noteringer af hvor beboeren har boet. Husk igen kun at skrive få ord, da overblikket ellers mistes og værdien af livslinjen mindskes.

En livslinje bliver ikke nødvendigvis komplet efter første samtale, men kan tages frem igen på et senere tidspunkt, hvor flere informationer er kommet frem. Afhængig af hvem der er med til at udarbejde livslinjen vil den se forskellig ud, og detaljegraden vil afhænge af, hvor godt man kender beboeren. F.eks. vil forældre huske mange detaljer fra barndommen, mens personalet på en døgninstitution måske kun kender X antal år af beboerens liv og derfor har flest detaljer herfra.

Stamtræ

For nogle beboere giver det et overblik over deres familie, hvis der udarbejdes et stamtræ. Stamtræet kan for nogle være en god måde at visualisere familien, familierelationer samt synliggøre sin historie. Ligeledes kan stamtræet være til gavn for personaler, som hurtigt kan få et overblik over beboerens familie samt finde vigtige oplysninger om de enkelte. Stamtræet kan indeholde fotos af de forskellige familiemedlemmer, samt navne og fødselsdatoer. Stamtræet kan bruges til at fortælle historier om de enkelte familiemedlemmer, og på den måde kan beboeren delagtiggøre andre i sin historie og hvem han/hun er (Strøm, 2000, 22).

At udarbejde et stamtræ kan være en god måde at starte arbejdet med livshistorie på. I dette arbejde får beboeren et overblik over sin familie og det bliver nemmere for ham/hende at tale med personalet og andre om de forskellige personer i sin familie.

Netværkskort

Et netværkskort eller en netværksoversigt er en grafisk fremstilling af beboerens netværk, hvor ikke kun familien indgår, men også venner, kammerater, bofæller, pædagoger, lærere og andre relevante personer indtegnes – se bilag. I forhold til netværkskortet er det væsentligt at tage højde for, at kortet er et udtryk for, hvordan beboerens netværk ser ud på et givent tidspunkt, derfor er det vigtigt at sætte dato på kortet. Om et halvt eller helt år kan kortet se anderledes ud, og der kan være behov for at lave et nyt. Netværkskortet kan med fordel laves i den indledende proces, for at beboeren og personalet omkring ham/hende får overblik over hans/hendes netværk (Strøm, 2000, 24).

Den konkrete indsamling af en livshistorie

I dette kapitel vil det blive beskrevet, hvordan den konkrete indsamling af en livshistorie kan foregå. Vi vil først overordnet beskrive de enkelte dele i processen: Opstart af livshistorie arbejde, indsamlingsperiode og nye beslutninger. Siden vil det blive beskrevet mere indgående, hvordan de forskellige delelementer af modellen kan indgå i arbejdet, og hvad man her skal være særligt opmærksom på.

Processen i arbejdet med indsamling af en livshistorie

I dette afsnit vil de enkelte dele i processen i arbejdet med livshistorie blive beskrevet nærmere. På figuren nedenfor er hele det konkrete arbejde med livshistorie skitseret. Overordnet ser processen i arbejdet således ud:

- **Opstart af livshistorie arbejde**
 - Personalet beslutter at starte arbejdet med livshistorie og hvad det indbefatter
 - Beboeren inddrages i beslutning om at starte arbejdet
 - Familie og pårørende orienteres om at arbejdet starter
 - Praksisportrættet udfyldes
 - Der foretages uddybende interview og samtale ud fra praksisportrættet
 - Analyse af praksisportræt foretages
 - Der tages stilling til, hvordan der skal arbejdes (formen)
 - Der tages stilling til, hvad der skal arbejdes med (indhold)
 - Aftaleark udfyldes

- **Indsamlingsperiode**
 - Konkret indsamling af materiale
 - Samvær med beboeren om materialet
 - Afprøvning af forskellige metoder og medier
 - Projektet implementeres og integreres i hverdagen

- **Nye beslutninger**
 - Når der er arbejdet udtømmende med et tema eller i en periode, beslutes det hvorledes arbejdet fortsætter

Opstart af livshistoriearbejde

Det første store skridt i et hvert arbejde med livshistorie er beslutningen om at begynde arbejdet og hermed anerkende vigtigheden af et sådant arbejde. Allerførst bør de professionelle sætte sig grundigt ind i modellen og have en fornemmelse for, hvad arbejdet indeholder. Dette kan ske ved dels ved at læse denne vejledning, se den medfølgende film ”Livshistorier – alle har en historie” og dels ved at drøfte arbejdet og dets betydning i personalegruppen. Kommer beboeren flere steder

med pædagogisk personale tilknyttet f.eks. både på et bosted og i et dagtilbud, skole eller klub, vil det være en stor fordel at gå sammen med pædagoger fra de andre steder og sammen med dem starte arbejdet op for at opnå størst mulig sammenhæng i arbejdet. Ligeledes giver arbejdet en god anledning til at samarbejde på tværs af pædagogiske kontekster.

Dernæst bør arbejdet, og dets muligheder drøftes med beboeren, og han/hun bør inddrages i beslutningen om at starte arbejdet, såfremt han har et kognitivt niveau som muliggør, at han kan tage stilling til dette. Man kan sige at han bliver kvalificeret som medforsker (Beckmann, 2005, p.119). En idé kan være at se filmen ”Livshistorier – alle har en historie” sammen med beboeren for at give ham et indtryk af, hvad arbejdet kan indeholde. Ydermere bør man som professionel komme med forslag til, hvad arbejdet kan betyde for den pågældende og hvad det kan indeholde, for at han/hun får en reel mulighed for at forestille sig, hvad arbejdet betyder. I bilagene er en række ideer til, hvad arbejdet kan indeholde, som kan bruges til inspiration. I forhold til svagt fungerende beboere bør forældrene eller værge inddrages i beslutningsprocessen. I alle tilfælde anbefaler vi, at forældre eller pårørende orienteres om, at arbejdet går i gang.

Start med en kasse

En meget simpel tilgang til arbejdet med livshistorie er at indlede med, at man indkøber en kasse sammen med beboeren og begynder at komme ting, billeder, film med mere i – se kapitel om modellen. Vi mener dog, at det af hensyn til kvaliteten af arbejdet, for både beboer og personale, hurtigt bliver nødvendigt med en mere struktureret tilgang til arbejdet.

Anvende praksisportræt

Vi anbefaler derfor, at der udarbejdes et praksisportræt. Dette kan udarbejdes af beboeren selv, eller personalet kan med deres eksisterende viden om beboeren udfylde det. Herefter er praksisportrættet udgangspunkt for en uddybende samtale samt analyse af indholdet med beboeren eller personalet imellem. I løbet af samtalen vil der i de fleste tilfælde udkrystallisere sig nogle temaer eller ideer til det videre arbejde.

Konkrete beslutninger

I den indledende proces er det væsentligt at tage en række konkrete beslutninger om arbejdets form. Det er vigtigt at begrænse sig og vælge en arbejdsform, som er overskuelig, og hvor succesraten vil være stor. Kort sagt: vælg hellere et mindre område at arbejde med og byg det ud i stedet for at vælge at lave mange ting, som senere vil virke for overvældende og uoverkommelige at komme videre med.

Det er væsentligt på dette tidspunkt at beslutte:

- Om fokus er på nutid, fortid eller fremtid
- Hvilken foreløbig udformning livshistorien skal have (formen)
- Hvilke temaer, der skal arbejdes med (indholdet)
- Hvornår der skal arbejdes
- Hvordan beboeren skal inddrages som medforsker
- Hvem de involverede er
- Hvornår der skal tages nye beslutninger

Som en hjælp i denne beslutningsproces har vi udarbejdet et 'aftale ark', hvor de væsentligste aftaler noteres ned. Arket er tænkt som en hjælp både for beboeren, så beboeren ved hvilke aftaler der er indgået, og for at en personalegruppe kan hjælpe hinanden med at huske på beslutninger. – se bilag.

Indsamlingsperiode

Denne del af processen vil tidsmæssigt være den, som fylder mest. Det er her, at der i et samarbejde mellem beboer og personale indsamles materiale, materialet bearbejdes og der kigges på og tales om det indsamlede. Denne proces vil være meget individuelt afhængig af, i hvor stort omfang beboeren kan være med. En velfungerende beboer vil kun behøve lidt støtte og guidning undervejs og alene have brug for nogle at dele og diskutere sit materiale med. Derimod vil en svagt fungerende beboer i større udstrækning have brug for støtte og vil måske blot være med på sidelinjen, når der samles materiale ind og have brug for guidning i samværet om det indsamlede. Uanset hvor svagt fungerende beboeren er, er det vigtigt at han/hun er med som medforsker og indtænkes på alle mulige måder således, at man alligevel giver ham/hende oplevelsen af, at det er hans/hendes livshistorie og hans/hendes materiale. Selv meget svagt fungerende beboere kan godt involveres i at klistre billeder op, involveres i at udarbejde et stamtræ og lytte til musik.

I denne periode afprøves forskellige metoder og medier sammen med beboeren. Eksempelvis kan man undersøge, hvad der sker, hvis beboeren selv får et kamera i hånden og selv skal tage billeder. For nogle beboere kan det være meningsfyldt at afprøve om de foretrækker at se billeder i en bog, på en computer eller andet digitalt medie – se filmen "Livshistorier – alle har en historie" og arbejdet med Beppa, der selv eksperimenterer med at tage billeder.

Det er i denne periode, at arbejdet med livshistorie skal gøres til en del af hverdagen. Hvorledes arbejdet implementeres kan der være flere bud på, og dette må beboeren i samarbejde med personalet beslutte – se kapitlet 'Fremtidigt arbejde'. Såfremt beboeren ikke magter denne beslutning, må personalet gøre det på en passende måde.

Nogle idéer til fremgangsmåder kan være:

- At der arbejdes med livshistorie på et bestemt tidspunkt hver uge
- At arbejdet deles op således, at der arbejdes en dag med indsamling af materiale og en anden med at kigge på det indsamlede
- At det respekteres, hvis beboeren en dag ikke har lyst til at arbejde med sit materiale
- At beboeren selv skal komme og ytre ønske om at ville arbejde med sin historie, enten i form af at ville indsamle materiale, bearbejde eller kigge på, eller tale om det indsamlede.
- At der er en bestemt medarbejder, som er ansvarlig for arbejdet og at alene denne medarbejder sammen med beboeren tager initiativ til arbejdet
- At flere medarbejdere hjælper hinanden med at overholde aftalerne, og indbydes aftaler hvorledes arbejdet tilrettelægges

- At arbejdet forsøges indtænkt i alle mulige situationer således, at det er en del af både beboerens og personalets bevidsthed. Der bør altså løbende både indsamles, arbejdes med materialet, kigges på og tales om det indsamlede.

Uanset hvordan der arbejdes, anbefaler vi, at der føres logbog, og at processen dokumenteres, således at beboeren og eventuelt pårørende selv kan følge udviklingen i arbejdet. Hvis der er ført logbog vil nye medarbejdere nemt kunne sætte sig ind i arbejdet og fortsætte det.

Nye beslutninger

Når der har været arbejdet med et givent tema, vil det, for at kvalificere arbejdet for både beboer og personale, være nødvendigt at stoppe op og evaluere det hidtidige arbejde og træffe nye beslutninger for det fremtidige.

Eksempler på evalueringsspørgsmål:

- Hvad har fungeret?
- Hvad har ikke fungeret?
- Fungerer det at skrive logbog? Hvorfor / hvorfor ikke?
- Skal der ændres på formen?
- Skal beboeren involveres i højere grad?
- Bliver nye medarbejdere sat ind i arbejdet?
- Skal flere medarbejdere være ansvarlige? Eller måske færre?
- Hvorledes lykkedes det at implementere arbejdet i hverdagen?
- Hvad skal der til for at det evt. kan fungere bedre?
- Har forståelsen for beboeren ændret sig?

I forhold til nye beslutninger vil det første praksisportræt i mange tilfælde stadig rumme inspiration til nye temaer eller nye måder, der kan arbejdes efter. Det kan være, at beboeren beslutter at ville arbejde og undersøge nye motiver, eller tage steder hen, som hører fortiden til. Det kan også være, at det vil give mening at opsøge tidligere pædagoger eller lærere og lade dem udfylde et praksisportræt. På dette tidspunkt kan det give mening at lade en forælder udfylde et praksisportræt, invitere til en uddybende samtale og på denne baggrund træffe nye beslutninger om det fremtidige arbejde.

Uanset hvilken vej der vælges, kan det være en hjælp for både beboer og personale at udfylde et nyt 'aftale ark' med den plan, der lægges for den næste periode i arbejdet.

I dette afsnit er processen omkring arbejdet med livshistorie blevet beskrevet og forskellige aspekter af arbejdet i forhold til opstart af processen, indsamlingsperioden og nye beslutninger er blevet fremhævet. Det er forsøgt beskrevet, hvad man som professionel skal være opmærksom på, når man henholdsvis arbejder med beboere med et godt funktionsniveau eller med mere svagtfungerende beboere.

Brug af modellens delelementer i arbejdet med livshistorie

I dette afsnit vil det blive beskrevet, hvorledes modellen til indsamling af livshistorie kan bruges i praksis, og hvad man som pædagogisk personale skal være opmærksom på undervejs i arbejdet. Det vil blandt andet blive beskrevet, hvorledes man anvender praksisportræt, analyserer dette og på baggrund heraf træffer beslutninger om det videre arbejde. Ligeledes vil der være konkrete forslag til, hvorledes man bruger billeder, en kasse, stamtræ osv. i arbejdet med livshistorie.

Praksisportræt

I de kommende afsnit vil det blive beskrevet, hvorledes praksisportrættet anvendes som redskab til indsamling af en livshistorie, samt hvorledes der på baggrund heraf træffes beslutninger om det videre arbejde.

Som metode til indsamling af informationer er praksisportrættet et godt redskab. Vær opmærksom på, at der findes fire forskellige praksisportrætter – se bilag.

De fire forskellige praksisportrætter:

- Et til en beboer, der selv kan svare
- Et til personale, som svarer om en beboer
- Et til forældre og familie
- Et til tidligere personaler

Princippet i arbejdet med praksisportrættet er det samme uanset hvem det gives til. Start med at læse vejledningen i indledningen af hvert praksisportræt. Vejledningen giver en kort introduktion til, hvorledes praksisportrættet skal udfyldes, og hvad formålet er med det i denne situation. Praksisportræterne findes også på den medfølgende CD, så det bliver muligt at udfylde det elektronisk. Dette gør det også muligt at tilrette vejledningen, så den passer netop på din arbejdsplads. En del af spørgsmålene er svære at svare på i første forsøg, og det kan være en fordel at vende tilbage til spørgsmålet efter noget tid. Ligeledes vil nogle spørgsmål være mere relevante for nogle end for andre afhængig af det kendskab, man har til beboeren.

Hvordan udfyldes et praksisportræt?

For en beboer, som kan læse og skrive, er det mest naturligt, at han/hun selv udfylder praksisportrættet. Inden han/hun går i gang skal man sikre sig, at han/hun forstår, hvorledes det udfyldes og at han/hun har læst indledningen. Sæt i fællesskab en deadline for, hvornår portrættet skal være færdigt.

Kan beboeren ikke selv læse og skrive, men alligevel formå at svare på spørgsmålene, anbefaler vi, at man hjælper ham/hende med at udfylde sit praksisportræt. Lad det være en pædagog, som kender beboeren godt, og som han/hun har tillid til. Det nemmeste er at sidde ved en computer og løbende skrive svarene ind. I denne proces er det vigtigt, at personalet spørger så neutralt som muligt og forklarer uden at vurdere de svar, der kommer. Når der er svaret på et spørgsmål, læses svaret op,

således at beboeren har mulighed for at korrigere eller rette i besvarelsen. I denne proces kan det være en fordel at svare på spørgsmålene over et par gange, så beboeren i den mellemliggende periode har mulighed for at tænke over sine svar og komme med tilføjelser.

I forhold til den gruppe af beboere, der ikke selv er i stand til at svare på spørgsmålene i praksisportrættet, er det op til personalet at udfylde praksisportrættet for beboeren. Vi anbefaler at flere i personalegruppen udfylder et praksisportræt hver for samme beboer og siden lader en samle alle besvarelsene i et dokument. Alt efter hvilken relation den enkelte pædagog har til beboeren og om man kender ham/hende fra et dag- eller døgntilbud, vil det være forskelligt, hvilke spørgsmål i praksisportrættet man har mest viden om. En pædagog i et dagtilbud vil måske ikke have den store viden om beboerens hjem, men derimod en stor viden om de fysiske muligheder og begrænsninger et af de andre steder beboeren kommer.

Det må i relation til forældre og tidligere personaler drøftes, hvornår i processen det er mest naturligt at henvende sig til dem, fortælle om livshistoriearbejdet og forhøre sig om de er interesseret i at deltage i arbejdet med den viden de har om beboeren. Forklar dem at praksisportrættet er et skriftligt spørgeskema, der skal danne udgangspunkt for et interview eller en snak om beboeren, og at I ved at have noget på skrift bedre vil kunne spørge ind til deres kendskab til beboeren. Det er godt at fortælle lidt om projektet, og hvilken betydning det har for beboeren. Send herefter praksisportrættet til dem enten som elektronisk fil eller i udprint. Send ligeledes vejledning til hvordan praksisportrættet udfyldes, og gør dem opmærksomme på at de naturligvis er velkomne til at melde tilbage, hvis der skulle opstå nogle spørgsmål undervejs.

Uddybende interview

De udfyldte praksisportrætter skal danne grundlag for et uddybende interview eller en samtale. Denne proces er ens uanset, hvem der har svaret på spørgsmålene. Lad en pædagog læse praksisportrættet eller personalegruppens praksisportrætter igennem og formulere opklarende eller uddybende spørgsmål til den eller dem, der har udfyldt det. Brug spørgsmålene som udgangspunkt for et uddybende interview om eller med beboeren. Skriv løbende svarene ind i praksisportrættet, såfremt det ligger som et elektronisk dokument. Hvis I arbejder bedst med håndskrevne noter kan det gøres på et ark ved siden af.

Det uddybende interview har til formål at komme tættere på beboeren, få flere informationer om hans/hendes liv og blive mere klar på hans/hendes motiver, drømme, interesser, hvorfor bestemte steder eller personer er vigtige og således også beboerens muligheder og begrænsninger.

Analyse

I analysen nærlæses og undersøges alle de informationer, der er kommet frem i både praksisportrættet og gennem interviewet. Vi tænker at analyseprocessen er forbeholdt de professionelle, som arbejder med livshistorie og beboeren, såfremt han/hun har et kognitivt niveau, hvor det giver mening at inddrage ham/hende. Formålet med analysen er at opnå en endnu større forståelse for beboerens liv, muligheder, begrænsninger og hvorfor det ser ud, som det gør. Ligeledes skal analysen bidrage til at kvalificere det videre arbejde med livshistorie, således at det i størst muligt omfang giver mening for beboeren at deltage.

I analyseprocessen nærlæses praksisportrættet med henblik på at finde frem til beboerens:

- Interesser
- Motiver
- Drømme (i vågen tilstand)
- Vigtige personer
- Vigtige steder
- Muligheder
- Begrænsninger
- Betydningen af at bo på eller være del af en institution

For at skabe overblik i denne proces anbefaler vi at bruge et mindmap som redskab. Mindmappet giver mulighed for at arbejde fleksibelt og undervejs i diskussionen og samtalen om praksisportrættets indhold at notere, hver gang der dukker noget op, som vedrører interesser, drømme osv. For velfungerende beboere laves analysen og mindmappet sammen med beboeren. Dette hjælper ligeledes ham/hende til at få overblik over sit liv og hvad der er vigtigt for ham/hende.

I forhold til praksisportrætter udfyldt af familie og tidligere personaler kan man vælge at lave analysen sammen med dem og herunder igen lave et mindmap for at få overblik over informationerne, der kommer frem. Man kan også vælge alene at fokusere på det uddybende interview og evt. optage det på bånd eller med diktafon, så det siden kan lægges på en CD. Analysearbejdet vil således indgå som en efterbearbejdning af samtalen sammen med beboeren på samme måde som beskrevet ovenfor.

Beslutninger om proces

I den uddybende samtale og gennem analysen udkrystalliserer der sig i de fleste tilfælde temaer og ideer til den videre proces. Det er her, der skal træffes beslutninger og sorteres i ideerne for at gøre det muligt at komme videre i arbejdet. De spørgsmål, der skal tages stilling til er:

- Hvilke dele af 'livshistoriens fysiske form' skal bruges? Skal der f.eks. arbejdes med en kasse, blog på internettet, billeder, film eller noget helt andet?
- Hvad skal der konkret arbejdes med?
- Skal der arbejdes med temaer eller spor i beboerens liv, sådan at et motiv forfølges og dokumenteres?
- Skal der arbejdes bagud i tid?
- Skal der arbejdes mest med dokumentation af nutiden og hverdagen?
- Skal der arbejdes med realiseringen af drømme og fremtiden?
- Hvem er ansvarlig?
- Hvad skal gemmes til senere?
- Skal der være en tidshorisont?
- Hvornår skal der arbejdes med livshistorie?
- Hvordan skal det videre arbejde foregå?
- Er der en i personalegruppen, som er primært ansvarlig for arbejdet?
- Er beboeren selv ansvarlig og i hvilket omfang?

For at bevare overblikket og hjælpe hinanden med at huske på det aftalte er det en god ide at bruge 'aftale arket' og hele tiden have beboerens perspektiv for øje.

Livshistoriens fysiske form

Hvilke elementer man beslutter sig for at bruge fra modellen skal afgøres i hvert enkelt tilfælde. Vi vil i det følgende beskrive hvorledes man konkret kan bruge de enkelte dele i arbejdet med livshistorie.

Kassen

I den konkrete indsamling anskaffes en kasse sammen med beboeren, hvori alt materiale samles. Kassen kan have meget forskellig udformning og størrelse. Det kan være en fordel at vælge en kasse med låg for at forhindre støv i at lægge sig i kassen. Det vil ligeledes være en fordel at kassen kan rumme en A4 mappe, men lægges alle dokumenter på et USB stik eller på en computer, kan mindre selvfølgelig også bruges.

I princippet er der heller ikke noget i vejen for, at kassen med tiden udskiftes med en større, eller udvides, således at en kasse indeholder "Livshistorie fra fødsel til år xxxx", hvor så en ny kasse tager over. En anden løsning kunne være at have en kasse, der indeholder det som synes mest relevant lige nu, men at der så findes en arkivkasse med ting, historier, billeder osv. som stadig er en del af en livshistorie, men blot er lagt på 'fjernlager' – ganske som man i sin egen hukommelse har minder, der har en mindre fremtrædende plads i ens egen fortælling om sit liv.

Billeder

Billeder der indsamles kan være allerede eksisterende billeder eller nye billeder. Mange beboere har allerede billedalbums, som enten kan lægges direkte i kassen, eller særlige fotos kan udvælges. Som tidligere beskrevet er det vigtigt at billederne rummer en kort beskrivelse af hvem der er på billedet, en dato og en anledning.

Mange beboere kan selv tage billeder og har måske allerede et kamera. Selv svagt fungerende beboere kan have glæde af at tage billeder, og hvis vi ikke giver dem muligheden for selv at få et kamera i hånden, får de den aldrig. (jf. artikel af Kim Rasmussen).

I dag findes mange forskellige typer kameraer både traditionelle og digitale. En meget simpel, billig og hurtig måde at tage billeder på er naturligvis at købe et engangskamera og få billederne fremkaldt. Mange har dog glæde af hurtigt at kunne se billederne med det samme, og her er det en fordel med et digitalt kamera. Fordelen ved digitale billeder er, at man selv kan printe dem ud eller lagre dem elektronisk og at man kan tage ubegrænsede billeder og slette de mindre gode billeder undervejs.

Billeder kan både lægges i kassen som fysiske papirbilleder, på en USB nøgle eller en CD, der kan ses på enten computer eller fjernsyn. Her må det overvejes hvad der er mest logisk for beboeren at benytte sig af, og hvor let tilgængelige man ønsker billederne skal være. For nogle beboere er det naturligt at have billeder liggende elektronisk, mens det for andre er bedre, hvis de ligger som fysiske papirbilleder.

Skal man tage billeder for en beboer, der ikke selv kan føre kameraet er det vigtigt at have hans perspektiv for øje, hvad vil han gerne have med på billedet? Hvad er vigtigt for den historie han gerne vil fortælle? Hvad ville han have fokuseret på, hvis han selv kunne tage billedet?

Kender man noget til "Scripting" kan det anvendes. Der tages mange billeder af det, som beboerens øjne synes at kigge på, derefter præsenterer man billederne for beboeren. Hvis et af billederne er særligt rigtigt vil det blive valgt, det sætter man så ind i en kontekst – mange kameraer kan tage billedserier. Måske må man søge specielt kyndig hjælp til dette.

Fotobøger

Fotobøger kan fremstilles helt fra bunden, med billeder der klistres i. Billeder kan også printes, lamineres og samles med en spiralryg. En tredje mulighed er at købe færdige bøger, som billeder sættes ind i. Vigtigst er det at bogen afspejler beboerens funktionsniveau og hvad, der giver ham/hende mening at benytte sig af.

Det kan afprøves om det skal være på computer med trykskærm, og om der skal kobles lyd på. Her kan også være behov for at søge hjælp fra en specielt kyndig person.

Indholdet i fotobogen vil være afhængigt af beboeren og hans/hendes ønsker og perspektiv. For nogle vil det være mest interessant at arbejde med en kronologisk fortælling dokumenteret i billeder af sit liv, mens det for andre vil være mere meningsfyldt at arbejde ud fra temaer, hvorigennem interesser, motiver, drømme eller deltagerbaner dokumenteres.

Film

I indsamlingen af livshistoriemateriale vil film, hvor beboeren optræder, indgå på samme måde som billeder. Det kan være film som beboeren allerede har, der lægges i kassen, men det kan også være nye film der optages og redigeres løbende.

En del beboere vil selv være i stand til at optage film og dokumentere store og små begivenheder. Det særlige er, at det er beboerens eget perspektiv, som i nogle tilfælde vil være anderledes end hvis personalet eller andre optager filmen. Det kan også have en betydning at beboeren selv optræder på filmen, f.eks. i samvær med sine forældre, venner eller på et sted som har haft stor betydning for ham/hende. Skal man føre kameraet, er det vigtigt at aftale med beboeren, hvad der skal være fokus på, og hvad der er vigtigt for ham/hende i forbindelse med optagelsen.

Skal man som personale føre kameraet for en beboer, der er svagtfungerende, er det vigtigt hele tiden at prøve at have hans/hendes perspektiv for øje – hvad ville han/hun have fokuseret på? Hvad er han/hun optaget af? Hvad vil han/hun gerne have dokumenteret et givent sted eller i en given situation?

Husk hver gang at skrive hvor og hvornår filmen er optaget, hvem der optræder, og hvilken anledning filmen er taget i. I forhold til film er det centralt at lave en oversigt over materialet da det nemt ender med at blive meget uoverskueligt at finde bestemte klip, hvis det ikke er arkiveret og registreret på en fornuftig måde.

I efterbearbejdningen kan filmklip klippes sammen til en helhed, der dokumenterer en særlig begivenhed eller stemning. Igen er det vigtigt at have beboeren med og lade ham/hende være en aktiv del af processen og de beslutninger der skal tages, således at der fremkommer film, som han/hun kan lide.

Musik

Musik kan gemmes på flere måder og alt efter beboeren interesser og ønsker vælges den form, han/hun synes bedst om. Mange vil foretrække at have musik gemt på enten en CD eller en MP3 afspiller, men andre foretrækker at have den liggende som musikfiler på sin computer.

For de fleste beboere vil det være oplagt at gemme musik, da ens musiksmag og præferencer både fortæller om hvem man er og den tid man lever i. Både hele albums og musiknumre, som har særlig betydning, kan lægges i kassen. Husk at notere hvornår og hvorfor en given CD er lagt ned i kassen eller gemt.

Mange beboere vil selv kunne udpege de numre, der skal på en personlig CD og selv i forhold til meget svagt fungerende beboere er man sjældent i tvivl om, hvilken musik de holder af at lytte til og som har betydning for dem.

Kan beboeren selv spille et instrument eller synge kan det også være meningsfyldt at optage noget af hans/hendes egen musik og gemme den.

Ting

Ting, der samles sammen kan både være ting og dimser fra fortiden, som har en betydning, og ting som løbende dokumenterer oplevelser, steder, personer, rejser eller lignende.

Velfungerende beboere vil selv have en ide om, hvad der er vigtigt for dem at gemme. For nogle giver det mening løbende at gemme ting, for andre er det uden betydning. Nogle kan måske endda have en tendens til at ville gemme alt, så de skal i højere grad støttes til at prioritere, hvad der lægges i kassen.

For brugere uden verbalt sprog vil det være op til personalet, måske med hjælp fra familien, at vurdere, hvad den enkelte finder meningsfuldt at gemme. I forhold til denne gruppe kan det være svært at vurdere, og her vil en afprøvningsperiode med forskellige ting være en hjælp. Modsat vil ting måske netop for denne gruppe give god mening idet en konkret genstand vil være lettere for beboeren at forholde sig til og måske derfor være mere meningsfyldt end et billede.

I lighed med de andre elementer er det væsentligt at huske at notere, hvorfor og hvornår en ting er lagt i kassen og ligeledes skrive en kort begrundelse eller historie om tingen.

Sanse – duft – smage – føle - berøring

Det er svært at finde sanseindtryk, der kan lægge i en fysisk kasse. Alligevel mener vi at det er meningsfyldt at arbejde med andre sanser end syns- og høresansen. Disse sanser ligger til grund for mange af de andre måder at indsamle og opbygge livshistorie på.

Arbejdet med de andre sanser kan dokumenteres på anden vis, f.eks. via billeder eller videofilm. En mulighed er at opsøge eller præsentere beboeren for forskellige sanseindtryk, der måtte have haft betydning gennem hans/hendes liv. Det kan være ved at lave barndommens yndlingsretter sammen, besøge et naturområde der har haft betydning eller finde frem til særlige dufte f.eks. parfume, som vækker særlige minder. Velfungerende beboere vil selv kunne bestemme, hvordan sådanne indtryk skal indfanges. For svagt fungerende og beboere uden verbalt sprog vil det være op

til personalet at finde frem til hvordan forskellige sanseindtryk kan indsamles. For denne gruppe gælder, at det formentlig vil give mening at præsentere samme indtryk gentagne gange.

Mappe til arbejds papirer

Som tidligere nævnt er det en fordel at have en mappe til de skriftlige dokumenter og arbejds papirer, der produceres undervejs i processen. For at holde styr på de forskellige dokumenter vil det være en fordel at inddele mappen med faneblade, så det bliver nemmere at holde orden. Dette gør også at nyt personale lettere kan sætte sig ind i processen.

Logbog

I det daglige arbejde med livshistorie synes logbogen måske overflødig, og det synes måske irriterende hele tiden at skulle skrive små noter i den, hver gang man har foretaget sig noget i forbindelse med livshistoriearbejdet. Men i det lange løb vil logbogen være guld værd, da det er her processen kan følges, og det er gennem den, at nye personaler får mulighed for at sætte sig ind i arbejdet. Her kan de altså følge op på det, som allerede er gjort, og det på en måde så kontinuiteten i arbejdet sikres. Lad velfungerende beboere skrive logbogen selv eller gør det i fællesskab, hvis de ønsker det. For gruppen af svagt fungerende beboere vil det være pædagogerne, som skriver i logbogen. Som professionel kan det være en idé at tænke på, hvad man selv gerne vil vide og har brug for at vide, hvis man skulle fortsætte et livshistoriearbejde med en beboer, og så lade det være retningsgivende for de informationer, der skrives ned i logbogen.

Stamtræ

At udarbejde et stamtræ kan være en fin måde at komme i gang med en livshistorie på, da det giver et overblik over beboerens familie og samtidig kan være en indgangsvinkel til at få nogle historier om de forskellige medlemmer. For beboere med splittede familier eller som ikke er vokset op sammen med deres familie kan det ydermere være en måde at synliggøre, hvilket ophav han/hun har og relationerne mellem de enkelte familiemedlemmer – se bilag.

Til stamtræet kan benyttes det ark vi har udarbejdet. Man kan med fordel kopiere arket op til A3, så der bliver plads til større billeder og måske også lidt tekst om de enkelte familiemedlemmer. Det stamtræ vi har udarbejdet er blot tænkt som inspiration til at lave sit eget og måske mere kreative stamtræ.

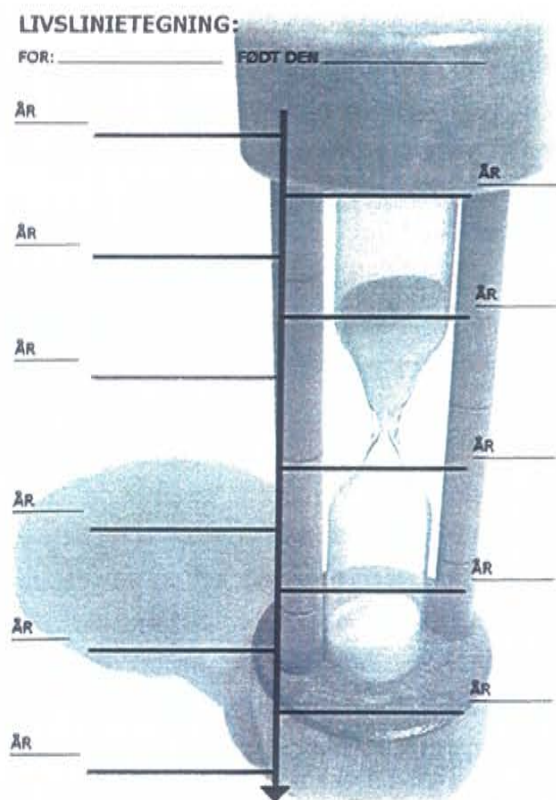
Netværkskort

Et netværkskort er et grafisk billede på beboerens netværk, som det ser ud på et givent tidspunkt – se bilag. Man starter med at tegne beboeren i midten og på de forskellige cirkler rundt om tegnes alle som vedkommende har kontakt med. De personer, som er tættest på, tegnes tæt ved personen, og dem som kun har en perifer betydning længst væk. Kortet kan naturligvis både bestå af navne, tegninger og billeder, alt efter hvad der giver mening for beboeren. Ved hjælp af forskellige farver kan relationen til de enkelte tydeliggøres. I arbejdet med et netværkskort kan man bruge det kort vi har udarbejdet, og det kan med fordel kopieres op til A3 for at få bedre plads.

Afhængig af beboeren må det vurderes, om der skal laves et netværkskort i den indledende proces. For beboere, der bor på institution, kan det være relevant at få lavet et visuelt billede af alle personer omkring sig selv og få tydeliggjort relationerne til de forskellige. Især for kognitivt velfungerende vil dette arbejde formentlig give mening og være en indgangsvinkel til arbejdet med livshistorie. For beboere uden verbalt sprog er det ikke sikkert, at et netværkskort umiddelbart giver vedkommende overblik over sit liv, og i så fald vil det være mere meningsfyldt at starte arbejdet et andet sted.

Livslinje

I den første samtale kan det være en hjælp at udarbejde livslinjen samtidig med at der tales og arbejdes på mindmappet – se bilag. Igen er det en fordel at kopiere arket op til A3 eller udarbejde sin egen model på et stort ark, så det både giver et visuelt overblik for dem, der er med i processen, og fordi det er muligt for flere at bidrage med informationer. Bedst er det nok at nøjes med at skrive årstal på selve linjen og så lave streger ud fra linjen, hvor informationen skrives. De detaljer, der skrives ved livslinjen, kan hovedsagelig bestå af korte informationer om vigtige begivenheder, skift i livet og noteringer af, hvor beboeren har boet. Husk igen kun at skrive få ord, da overblikket ellers mistes og værdien af livslinjen mindskes.

Det fortsatte arbejde med livshistorie

I det foregående kapitel var fokus på hvordan der konkret indsamles materiale i forbindelse med livshistorie arbejdet. I dette kapitel vil vi beskrive, hvordan materialet bruges i dagligdagen, og hvordan det fortsatte arbejde med livshistorie sikres.

Samvær om materialet

I løbet af kort tid skulle der gerne være indsamlet materiale og vi anbefaler at man sammen med beboeren beskæftiger sig med dette materiale. Velfungerende beboere vil selv kunne formulere, hvordan og på hvilken måde det giver dem mening at se på materialet sammen med andre. Med mindre velfungerende beboere er dette en vurderingssag. Nogle dele kan måske være af så privat karakter, at beboeren ikke har lyst til at vise dem frem, men i stedet ønsker at holde dem for sig selv. Andre dele kan det derimod give fin mening at tale med andre om og vise frem. Det har stor betydning at dele sine oplevelser og sin historie med andre, fortællingen om ens liv er også fortællingen om, hvem man er som person. (Jvf. Strøm 2001). At vise sin familie eller andre sit stamtræ eller netværksskema kan give anledning til yderligere historier om de enkelte familiemedlemmer. Det at vise billeder fra begivenheder og oplevelser til andre har en betydning, og for de fleste opleves det som rart at kunne fortælle om sine oplevelser.

For gruppen af svagtfungerende beboere vil samvær om det indsamlede materiale have en lidt anden betydning. Dels kan materialet give beboeren noget konkret at være sammen med personalet om og kommunikere om, men ved at se samme billeder eller høre de samme historier flere gange vil beboeren forhåbentlig også med tiden få fornemmelse for sammenhænge i sit liv, for fortiden, nutiden og fremtiden. Ydermere vil samvær om materialet kunne give beboeren indsigt i, hvem han/hun er og hvad der er vigtigt. For denne gruppe beboere er det dejligt at kunne fortælle om sig selv og dele deres oplevelser med andre.

Det er individuelt, hvor ofte og under hvilke former det indsamlede materiale skal deles med andre. I forhold til arbejdet med mennesker med autisme vil det være oplagt at indlægge samværet som en del af uge- eller månedsprogrammet, mens det i andre pædagogiske kontekster kan være noget, der aftales fra gang til gang. De allerfleste steder vil det dog være en fordel at lægge en plan for eller tage stilling til:

- Hvornår skal der kigges på det indsamlede materiale?
- Skal alle have mulighed for at se det indsamlede?
- Skal der arrangeres en særlig dag, hvor det præsenteres for familie, en gruppe venner eller lignende?
- Hvor lang tid skal der afsættes hver gang der kigges på materialet?
- Skal materialet være frit tilgængeligt for beboeren?
- Må materialet vises frem uden beboerens tilstedeværelse?

På samme måde som i resten af arbejdet med livshistorie vil det også i besvarelsen af disse spørgsmål være centralt at rådføre sig med beboeren og tage dennes perspektiv. Hvis beboeren ikke selv kan svare på spørgsmålene eller formår at tage stilling til dem, vil et godt udgangspunkt være at forestille sig, hvad han/hun måtte opleve som vigtigt i denne del af processen, hvordan det giver mening at dele materialet med andre og hvordan andre skal involveres i arbejdet.

At gøre livshistorie arbejdet til en del af hverdagen

For at sikre, at arbejdet med livshistorie ikke blot ender i en støvet mappe eller i en kasse på en hylde er det utrolig vigtigt, at det bliver en integreret del af hverdagen på institutionen. En af de helt centrale tanker med netop denne model til indsamling af livshistorie er, at arbejdet fortsætter og ikke har en slutdato.

En ting er at starte arbejdet op, udfylde et aftaleark og være engageret den dag man sidder sammen med beboeren eller kollegaer og træffer beslutninger om, hvad der skal arbejdes med. Noget helt andet er at lade det blive en integreret del af hverdagen og herunder få arbejdet udført, samle op på det og komme videre med nye beslutninger. Måske ligger den allerstørste udfordring i arbejdet i virkeligheden her og om det lykkes vil afhænge af de professionelle, der er med i arbejdet, og om de tager det ansvar at integrere det i hverdagen.

På pædagogiske arbejdssteder, hvad enten det er i dag- eller døgntilbud, er der mange praktiske gøremål i hverdagen, og denne ender hurtigt i stillingtagen til tøjvask, tandlægeaftaler og planlagte aktiviteter. At implementere et nyt pædagogisk redskab, som arbejdet med livshistorie er, kræver en aktiv indsats, hvis ikke det skal drukne eller sættes til side til fordel for de øvrige aktiviteter på arbejdspladsen og med beboeren.

For os at se handler det primært om, at arbejdet med livshistorie skal blive en måde at forholde sig på i det pædagogiske arbejde, og ikke noget der afgrænser sig til et årligt møde eller noget man gør den første mandag i måneden. Ideelt set skal arbejdet med livshistorie ligge i bagehovedet hver dag man er sammen med beboeren. Som professionelle træder vi ind i beboernes liv den første dag vi møder dem og hermed indskrives vi i deres livshistorier. Vi får således også et medansvar for deres livshistorier, hvilket indhold den får, og ikke mindst om den bliver dokumenteret, og på hvilken måde dette sker. Vi mener, at det er vigtigt at være sig bevidst om dette. Det gælder ikke mindst,

når man har med gruppen af svagtfungerende beboere at gøre, som ikke selv har mulighed for at fortælle eller dokumentere deres livshistorier uden hjælp.

Når man arbejder med livshistorie som pædagogisk redskab, bliver man klogere på beboerne og får en større indsigt i deres liv, drømme og motiver. Denne viden skal komme dem til gode og bringes i spil i alle andre sammenhænge i det pædagogiske arbejde. At tage beboernes perspektiv skal derfor ikke kun være noget man gør den dag, der træffes beslutninger om livshistorie arbejdet, men noget man naturligt gør i alle situationer, hvor man er sammen med beboeren. Ligeledes skal det også gerne en dag blive helt naturligt at spørge til om biografbilletten skal gemmes i livshistoriekassen, om fødselsdagsbrevet fra tante Anna skal gemmes og at printe billeder fra søndagens skovtur og lægge i kassen med en kort beskrivelse i logbogen.

Integration af arbejdet med livshistorie

At integrere arbejdet med livshistorie vil, som det fremgår af ovenstående, kræve en aktiv proces. Det vil være lidt ligesom når man skal i gang med at løbe: I en periode er man nødt til at have stor fokus på det og beslutte sig for at gøre det, for at det bliver en naturlig og integreret del af hverdagen, og en dag kan man slet ikke undvære løbeturen og sætter andre ting til side for at få det gjort! Forvent derfor ikke livshistoriearbejdet automatisk hopper ind i hovedet på en og integrerer sig i hverdagen, bare fordi der står en livshistoriekasse på en beboers værelse eller står en mappe med et aftale-ark i på kontoret. Det vil kræve beslutninger, handlinger i hverdagen og en vilje til at få det gennemført. Følgende kan være en hjælp:

- Sætte realistiske og overskuelige mål for arbejdet
- Udarbejde aftaleark og evt. lade en kopi af arket være synligt på en opslagstavle
- Være flere kollegaer med i processen, så man kan støtte hinanden
- Beslutte sig for at arbejde målrettet i en periode
- At spørge ind til arbejdet og samle op på aftaler ved hvert personalemøde
- Sætte tid af hver uge hvor der skal være fokus på livshistorie – enten i form af indsamling, bearbejdning af materiale eller samvær om materiale
- Starte med at arbejde med en eller måske to beboere
- Indtænke arbejdet i forhold til det årlige handleplansmøde

Ved integrationen af arbejdet med livshistorie er det vigtigt at skabe rammer i hverdagen, som gør det muligt. Første skridt er at sætte sig nogle realistiske mål. Dernæst udfyldes et aftaleark. Herefter er det en god ide at beslutte sig for at arbejde med livshistorie i en periode på f.eks. 6 måneder og være ret stringent i forhold til at tage det op på ugentlige personalemøder, afsætte tid i hverdagen og støtte hinanden i personalegruppen og huske hinanden på det.

Det vil være en fordel at være flere personaler involveret i arbejdet, så en enkelt ikke står med ansvaret alene. Når flere er involverede, er det nemmere at støtte og hjælpe hinanden undervejs. Der vil også være flere at dele oplevelserne omkring arbejdet med og ligeledes flere at tale om

processen med. Når man er flere, bliver arbejdet desuden mindre sårbart i forbindelse med sygdom, ferie og afspadsering.

For at integrere arbejdet med livshistorie bør det indtænkes i de årlige handleplansmøder, hvor der lægges planer for det kommende år. På dette møde kan både det foreløbige og fremtidige arbejde lægges frem og præsenteres.

Det kræver kræfter og beslutninger at sætte arbejdet i gang, men i sidste ende kommer der meget positivt ud af det. Det er vores oplevelse, at arbejdet med livshistorie giver energi til arbejdet. Det bliver lettere at tale med forældre og høre deres fortællinger om deres børn og deres liv, og det giver energi at se beboerne arbejde engageret og få noget ud af arbejdet.

Etiske overvejelser

I forbindelse med arbejdet med livshistorie rejser der sig en række etiske overvejelser, som vi i dette kapitel vil kaste lys over. Kapitlet er bygget op således, at det er muligt at gå tilbage til de praktiske og teoretiske gennemgange af processen og relatere de etiske overvejelser hertil.

At arbejde med livshistorie

Det er en vigtig beslutning at starte et arbejde med livshistorie. Det kan på forskellige planer føre meget positivt med sig både for beboeren, som er omdrejningspunkt i arbejdet, og for forældre, pårørende og personalet rundt om beboeren. Men beslutningen rejser også en række etiske spørgsmål, som bør overvejes inden man går i gang, f.eks.:

- Hvordan kan man som professionel forsvare at starte et sådant arbejde op?
- Ved beboeren egentlig, hvad han/hun går ind til?
- Er der fare for at arbejdet startes op bare fordi vi som professionelle synes det er en god ide?
- Hvordan giver vi beboeren de bedste forudsætninger for at vælge om han/hun har lyst at gå ind i arbejdet?
- Kan vi tillade os at beskæftige os med svagt fungerende beboeres livshistorier, hvis de ikke er i stand til at sige fra?

Som professionel har man i arbejdet med mennesker et stort ansvar. Det er et ansvar man bør være bevidst om, idet der heri ligger ansvaret for den andens udvikling både fysisk, psykisk og socialt. I arbejdet med nogle grupper vil dette ansvar være mere vidtrækkende f.eks. i forhold til børn, unge og voksne, der bor og lever på en døgninstitution. Her udgør vi som professionelle den enkeltes primærpersoner i hverdagen, og de kan ikke gå andre steder hen, hvis de bliver trætte af at være sammen med personalet.

At starte arbejdet med livshistorie er på linje med alle andre beslutninger, der træffes i pædagogisk arbejde. Med den model til arbejdet med livshistorie, som vi præsenterer i dette hæfte, er en af præmisserne at inddrage beboeren som medforsker. Hermed ønsker vi at sikre hans/hendes egen interesse og deltagelse i processen. Arbejdet med livshistorie skulle derfor helst ikke blive et projekt eller et pædagogisk redskab, der hives ned over beboeren uden dennes egen aktive indflydelse og deltagelse. Det er vores ansvar at forberede ham/hende på at kunne træffe et kvalificeret valg i forhold til arbejdet og herunder skitsere forskellige arbejdsformer, og forklare hvad arbejdet kan føre med sig.

Valg af teori

Teorien har som grundlag at indfange og understøtte personen, som er undersøgelsens genstand – og her har vi valgt som vi har, fordi vi mener at kritisk psykologi og virksomhedsteori er velegnet til at undersøge og understøtte det vi gerne vil. Det er tænkt som en bevægelse fra teori til praksis, sådan at praksis støtter sig op ad teorien og ikke blot udvikles ud af det blå.

Modellen

I forhold til den præsenterede model til indsamling og arbejde med livshistorie dukker en række etiske spørgsmål og etiske overvejelser frem, der bør tages højde for.

Praksisportræt

Når der stilles spørgsmål til en persons liv, interesser og relationer, vil man som professionel ofte stå i en situation, hvor man overvejer om man kommer for tæt på i forhold til den anden og i forhold til hvad situationen egentlig inviterer én ind til.

- Hvordan sikrer jeg at beboeren/forældrene kun fortæller det de har lyst til?
- Kommer spørgsmålene for tæt på?
- Hvad hvis nogle bliver kede af det?
- Er det alle svar jeg har lyst at høre og blive delagtiggjort i?
- Hvad hvis et spørgsmål foranlediger, at beboeren finder ud af noget om sig selv, som han/hun egentlig ikke havde lyst at vide?

At gøre sig tanker og refleksioner af denne karakter kan ses som et udtryk for professionalisme. Det er en god støtte i forhold til disse overvejelser at være bevidst om rammerne for arbejdet og samtalen. Det handler om at forholde sig med åben interesse for den andens liv, perspektiv, motiver og drømme. Fokus er på, at den anden kommer til at lære sig selv bedre at kende og får mulighed for at udvide sine handlemuligheder. Ligeledes er fokus på at støtte den anden til at nå sine drømme i det omfang de givne rammer og betingelser tillader det. Samtidig er sigtet med arbejdet, at medarbejderne kommer til at lære beboeren bedre at kende for bedre at kunne hjælpe og støtte ham/hende i fremtiden. Arbejdet har således ikke et terapeutisk sigte, tankemønstre skal ikke ændres og måder at forholde sig til verden på skal ikke ændres. Der skal ikke inviteres til at intime detaljer, hemmeligheder eller meget personlige forhold lægges frem.

Det er væsentligt at være særligt opmærksom på beboeren, hvis meget personlige forhold eller smertefulde oplevelser dukker op. Det er vigtigt at fornemme, hvis der er noget beboeren ikke ønsker at tale om, eller relationer han/hun ikke ønsker undersøgt. Måske vil beboeren være mere klar en anden dag, måske vil han/hun være det senere, måske ønsker han/hun bare, at det skal forblive privat. Det er en balancegang, som kræver både indlevelsessevne og forståelse for den anden. Igen er det vigtigt at være opmærksom på, hvilket samarbejde man inviterer beboeren ind til og gøre opmærksom på, at beboeren gerne må undlade at svare på spørgsmål.

Det er vores oplevelse, at spørgsmålene i praksisportrættet som udgangspunkt er neutrale og ikke inviterer til meget personlige svar. Beboeren vælger således selv, hvad han vil dele med andre og det samme gør forældre – ligesom de i almindelig samtale selv vælger, hvad de ønsker at dele med den de sidder overfor. I de tilfælde hvor man som professionel får et svar, som man måske oplever ligger på kanten af noget meget personligt eller følsomt, har man altid muligheden for at stoppe op, og spørge om det er noget den anden gerne vil tale mere om.

I forhold til at involvere forældre eller pårørende gælder mange af de samme overvejelser som når beboere skal udfylde et praksisportræt og siden tale om det. En anden overvejelse i forhold til at involvere forældre og pårørende er i relation til de beboere, der har en skrøbelig eller måske slet ingen kontakt til deres familie. I disse tilfælde vil vi anbefale at vurdere individuelt, men reglen er at det altid er ok, at beboeren vælger fra. Ofte vil det være klart, hvad man skal gøre ud fra en etik vi har med os fra vores professionelle erfaringer.

For mange beboere på døgninstitution har tidligere personaler haft en central betydning i deres liv. Samtidig har mange tidligere ansatte en stor viden om beboerne, som i mange tilfælde går tabt den dag, de ikke længere har noget at gøre med beboeren. Men kan man tillade sig at ringe til en tidligere ansat, en tidligere pædagog fra børnehaven eller lærer fra skolen? Hvad angår tidligere ansatte på institutionen bør man afklare med stedets ledelse, om det er ok at tage kontakt, og ligeledes bør man altid – så vidt muligt - spørge forældrene til beboere, som ikke selv kan vurdere i dette tilfælde. Det er vores indtryk at de fleste tidligere ansatte gerne vil fortælle om beboere de engang har kendt.

Analyse af praksisportræt

I analysen af et praksisportræt er målet at se sammenhænge og komme nærmere til den enkeltes motiver, drømme, muligheder, begrænsninger og udvidelse af handlemuligheder. Etisk skal det overvejes, hvordan beboeren inddrages, og hvor dybt analysen skal gå. For gruppen af svagtfungerende beboere giver det ikke mening at være en del af denne proces. Her vil det være personalet alene, som analyserer og bruger analysen i det videre arbejde. Det giver kun mening at inddrage de beboere som kan deltage.

Processen kan være en hjælp til at bevidstgøre beboeren om drømme, motiver, muligheder, begrænsninger, hvad det betyder at bo på institution og finde udvidelse af handlemuligheder. At delagtiggøre beboeren i processen skal gøres med indføling og med respekt for hvad, der vil gavne den videre proces. Herunder bør det overvejes hvor dybt man skal analysere. Selvom man som professionel ser nogle sammenhænge i sin analyse er det ikke sikkert at beboeren skal delagtiggøres i disse betragtninger. Kun ved at kende beboeren godt vil man vide, hvad der kan siges, og hvad der måske ikke skal siges lige nu men skal gemmes til senere, og hvad der måske slet ikke gavner beboeren at blive involveret i. Eksempelvis vil det for nogle beboere være mere meningsfuldt at have fokus på sine muligheder, drømme og hvordan han/hun kan nå sine drømme frem for at blive mødt med de begrænsninger, han/hun måtte opleve og leve under som konsekvens af at bo på institution. Dermed ikke sagt at begrænsningerne skal udelades. Det skal blot overvejes, hvilket formål det tjener beboeren, og hvordan man i den videre proces måske kan gøre noget ved dem.

Beboerens motiver

Motiver er det som får os til at handle. Det er noget mentalt, noget som vi "har inde i os", så det kan være vanskeligt at finde ud af, hvad en beboer konkret er motiveret af. Det kan være en hjælp at se på de følelser som beboeren udtrykker i forbindelse med sine handlinger. Følelserne kan udtrykkes

både verbalt og gennem kropssprog, som man så må prøve at forstå, eller tolke. Det bedste man kan gøre er at være bevidst om, at man i høj grad må tolke, og at man dermed er på usikker grund. I mange af de konkrete tilfælde vil det dog efter vores erfaring være muligt at nå frem til en rimelig god vurdering. Man kan også – f. eks. i logbogen - skrive lidt om sin usikkerhed og eventuelt angive begrundelser for sin usikkerhed. Det bliver lidt lettere af, at det ofte drejer sig om de mest tydelige følelser: F. eks. "beboeren ser ud til at være glad når han/hun gør det her". Eller det modsatte: "det ser ikke ud til at beboeren er særlig begejstret for at være med til koncert". Dette er tænkt som eksempler på hvad man kan skrive, og man har klart tilkendegivet, at man tolker beboerens udtryk og ikke er helt sikker, men det er hvad man i praktisk arbejde kan gøre.

Beboerens perspektiv

At tage beboerens perspektiv vil altid bero på en tolkning. Dette kan stille os i et etisk dilemma: hvad nu hvis tolkningen er forkert, og hvordan kan vi være sikre på, at det vi tolker er rigtigt? I princippet kan vi aldrig være 100 % sikre på vores tolkninger, det gælder både i forhold til en beboers perspektiv og i forhold til de mange andre tolkninger, vi benytter os af i pædagogisk arbejde. Ved at være flere personer kan man verificere sine oplevelser og tolkninger gennem dialog. Det er vores oplevelse, at det betaler sig at vove pelsen, da det fører meget godt med sig at gøre forsøget, hvilket bør opveje den usikkerhed man kan opleve i forhold til at gøre det.

Kassen

De etiske overvejelser der kan dukke op i forbindelse med at bruge en kasse til indsamling af materiale kan være:

- Kan man tillade sig at tage ting op ad kassen?
- Hvem er det der bestemmer, hvad der skal i kassen?
- Hvordan ved vi, at det er relevant for beboeren?
- Kan vi tillade os at lægge ting i, når vi er usikre på om tingen er vigtig for beboeren?

I forhold til disse overvejelser er beboerens perspektiv meget væsentligt, og det bør være hans/hendes perspektiv, som er afgørende for, hvad der lægges i, om ting tages op osv. I forhold til velfungerende beboere kan man naturligvis lade dem styre, hvad der kommer ned i kassen og tale med dem om indholdet og relevansen af indholdet. Med svagt fungerende beboere vil det i nogle tilfælde være nødvendigt at gøre et forsøg, og lægge noget i kassen uden at vide om det har en betydning. Ved at bruge logbogen kan man dele sine erfaringer med samværet omkring en given genstand med det øvrige personale og måske herigennem komme nærmere om tingen synes vigtig eller ej for beboeren.

Billeder, fotobøger, film, musik, ting og herunder ting vedrørende andre sanser

Her kan der være behov for at passe på originale billeder m. v., og man bør overveje, hvordan man bedst kan beskytte mod at noget værdifuldt forsvinder eller beskadiges. Man må vurdere og finde løsninger i de konkrete tilfælde.

Der kan også være grund til at overveje, hvordan man vælger for en beboer, når dette er nødvendigt. Får vi påduttet ham/hende noget, som måske ikke er relevant? Her kan den sunde, praktiske fornuft være en god vejleder, der er jo tale om en helt konkret beboer, som man forholder sig til på praktisk etisk måde allerede fra starten af.

Mappe til arbejdspapirer

Her må der overvejes om man kan lægge private papirer i. Tænk bl.a. over om der også skal vedlægges handleplaner. Hvem passer på mappen, og bør den være låst inde?

Logbog

I relation til at bruge en logbog bør vi gøre os følgende etiske refleksioner:

- Hvordan skriver vi? Man skal have det etiske aspekt med, det må være trygt for beboeren.
- Skriver vi som om vi var beboeren eller er det ok også at skrive vores professionelle tanker og refleksioner?
- Hvem skriver vi til?
- Hvad hvis man har lyst at skrive refleksioner, som man måske ikke vil dele med beboeren, fordi man mener, at det vil gøre ham/hende ondt? Hvor skriver man det så?
- Hvordan deler man logbogen med beboeren?

Det handler om aktindsigt, og man kan bedst afklare dette individuelt og bruge sit kendskab til den konkrete beboer. Den umiddelbare tanke med logbogen er, at det skal være muligt for fremtidigt personale og for beboeren selv at følge processen. Det, der står i logbogen, skal derfor kunne læses af alle. For de beboere, der selv magter det, vil det være bedst, at de selv fører logbogen. Der må i det hele taget bruges stor indføling på dette punkt.

Stamtræ

For beboere med ringe kontakt til eller ingen familien vil det kunne være hårdt at arbejde med et stamtræ. Det bør derfor af etiske hensyn overvejes, om det skal gøres, og hvad man vil og kan opnå med det. For nogle vil det måske være ok at få ord på følelser i forbindelse med familien, også selvom det måske betyder at beboeren bliver ked af det.

Livslinje

Der kan komme ubehagelige oplevelser og skuffelser frem, når man laver livslinje sammen med en beboer. Skal de så undlades eller tages med? Som så mange andre beslutninger i forbindelse med livshistoriearbejdet vil beslutningen bero på en afvejning af, hvad det betyder for beboeren, og hvordan det måtte opleves fra dennes perspektiv. Som udgangspunkt, mener vi, at det etisk er forsvarligt både at medtage positive og negative oplevelser – alene at se på alt det positive og vende det blinde øje til det negative ville være uetisk. Det skal dog vurderes, hvor meget der skal dvæles ved og bruges tid på henholdsvis negative og positive oplevelser. Nogle har måske brug for at tale meget om det negative, mens andre måske hellere vil springe det over. Det er vigtigt at tage beboerens perspektiv og have respekt for hans/hendes reaktioner og beslutninger.

Netværkskort

Hvad nu hvis nogle opdager, at de slet ikke har noget netværk? Det vil vel være de færreste, men det kan være meget tungt at blive konfronteret med den kendsgerning. Man må være bevidst om, hvad det kan gøre ved beboeren at blive opmærksomme på, at der slet ikke er nogle tætte relationer. Hvis man oplever, at det måske vil gøre beboeren meget ked af det eller frustreret, skal man måske undlade at lave netværkskort. Man bør kun arbejde med de dele af modellen, som giver mening.

Den konkrete indsamling af livshistorie

Opstart af processen

I opstarten af processen vil det være mest etisk forsvarligt at lade beboeren være med til at træffe beslutningen om at starte arbejdet op, såfremt han/hun formår det. Ellers bør forældre og pårørende informeres om arbejdet, og hvad det indebærer. Igennem hele processen er det en god idé at bruge aftale-arket som en slags kontrakt mellem beboeren og personalet eller mellem personalet indbyrdes. Ved at udfylde aftale-arket sikres det, at beboeren ved, hvad han/hun går ind til og er indstillet på at arbejde med det aftalte.

Indsamlingsperiode

Gennem hele indsamlingsperioden er det vigtigt at have beboeren med som medforsker samt at have respekt for hans/hendes måde at vælge til og fra på.

Nye beslutninger

Af hensyn til beboeren som medforsker skal han/hun af etiske hensyn inddrages, når der tages nye beslutninger, eller hvis han/hun ønsker, at der skal arbejdes med noget nyt. Dog må man som professionel forholde sig nysgerrigt, hvis beboeren pludselig ønsker at arbejde med noget andet: Hvad er bevæggrunden? Er arbejdet blevet uinteressant? Er noget andet bare mere spændende? Er der ting, som han/hun er blevet opmærksom på og som synes svært? Det kan være givende at tale om det svære, i stedet for bare at springe det over. Det kræver tålmodighed og mod fra den professionelle at være med til at udforske beboeres eksistentielle grundvilkår, men gennem livshistorien får vi flere facetter og nuancer ind i vores forståelse af deres liv og udtryksform.

Afslutning

Projektet Livshistorie har omfattet flere forskellige dele:

Afklaring af det teoretiske grundlag, udformning af den praktiske fremgangsmåde, overvejelser af de etiske perspektiver, og i det hele taget vurdering af hvilken betydning og værdi, som arbejdet med livshistorien kan have for den enkelte beboer. Det har vist sig, at arbejdet med livshistorie kan være et godt bidrag i bestræbelsen på at give den enkelte beboer så rigt et liv som muligt. Sagt med teoriens ord kan livshistorien forøge beboerens handlemuligheder og give større rådighed over sine konkrete, måske vanskelige livsbetingelser. På den måde kan teorien være nyttig for praksis, og vi kan på den måde skabe bedre livskvalitet i arbejdet som professionelle.

Ved siden af arbejdet med nærværende hæfte er der blevet lavet en film, som viser et eksempel på, hvordan man kan gøre arbejdet, og som ligeledes illustrerer nogle af tankerne, der ligger bag projektet. Det har været en spændende proces at være filmskaber, og vi har haft et godt samarbejde med filmselskabet "Citizen Dane". Der har været en løbende dialog om, hvordan man filmisk skaber billeder, som kan være understøttende til det skriftlige materiale. Der har været mange etiske diskussioner undervejs om, hvordan man kan planlægge og alligevel vise autentiske billeder. Særligt med den ene af vores medvirkende var der ikke mulighed for at gentage optagelser.

Vi vil også gerne takke BUPL og SL's udviklingsfond for med deres bidrag til at give os muligheden for indgående at beskæftige os med livshistorie. Vi har oplevet at udviklingen af modellen har gjort det mere overskueligt at arbejde med og inddrage livshistorie som et pædagogisk redskab. Vi håber at andre gennem vores materiale og film får lyst til at gå i gang med arbejdet.

Litteraturliste

- Bechmann Jensen, T. (2005). Praksisportrættet. I Bechmann Jensen, T. og Christensen, G. *Psykologiske og pædagogiske metoder. Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis* (pp. 95-122). Roskilde Universitetsforlag. Frederiksberg.
- Dreier, O. (2001). Virksomhed – læring – deltagelse. *Nordiske Udkast*, 29, 2, 39-58.
- Dreier, O. (in press). Persons in Structures of Social Practice. *Theory & Psychology*.
- Hedegaard, M. (1995). Mål, motiver, motivation og erkendelse. I Hedegaard, M. *Tænkning, viden, udvikling* (pp. 54-69). Aarhus Universitetsforlag, Aarhus.
- Hedegaard, M. (2001). *Beskrivelse af småbørn*. Aarhus Universitetsforlag. Aarhus.
- Hedegaard, M. (2003) Børn og unges udvikling diskuteret ud fra et kultur-historisk perspektiv. *Nordiske Udkast*, 1, 27-45.
- Holzcamp, K. (2005). Mennesket som subjekt for videnskabelig metodik. *Nordiske Udkast*, 2, 5-33.
- Horsdal, Marianne (1999) *Livets fortællinger – en bog om livshistorier og identitet*. Borgens Forlag, København
- Hundie, Karsten. (2004). *Børns livsverden og sociokulturelle rammer*. Akademisk Forlag, København.
- Leontjev, A. N. (2002). *Virksomhed, bevidsthed, personlighed*. Hans Reitzels Forlag. København.
- Leontjev, A. N. (1977). *Problemer i det psykiskes udvikling* (pp. 11-125, 311-393). Rhodos. København.
- Markard, M. et. Al. (2004). Praksisportræt. En guide til analyse af psykologpraksis. *Nordiske Udkast*, 2, 5-22.
- Minken, A. (1998). *Alvorlig moro, ide og virksomhet ved motorsportstiltaket 2&4*. Oslo Kommune. Larvik.
- Nygren, P. (2003). *Professionel omsorg for børn og familier*. Psykologisk Forlag. København.
- Rasmussen, Kim (1998). Når brugerne kommer til billedet. *Tidsskrift for Socialpædagogik nr. 1*, pp. 29-37.
- Strøm, I. (2000). *Livshistoriebøger, en hjælp til identitets- og selvværdsudvikling*, Dafola Forlag.

Bilag
til
Livshistorier

Den konkrete indsamling af livshistorie og processen i arbejdet

Opstart af livshistoriearbejde

Bruge praksisportrættet som metode til indsamling af informationer. Praksisportrættet analyseres og med udgangspunkt i beboerens perspektiver og motiver lægges en plan for det videre arbejde.

Fælles i alle arbejder med livshistorie

Indsamlingsperiode og konkret arbejde i dagligdagen

Nutid

Dokumentere hverdagen med udgangspunkt i beboerens motiver og perspektiv.

Fortid

Arbejde målrettet tilbage i tid med udgangspunkt i beboerens motiver og perspektiv.

Fremtid

Arbejde målrettet med drømme med udgangspunkt i beboerens motiver og perspektiv.

Livshistoriens fysiske form

Bruge og arbejde med billeder, en kasse, dufte, film, musik, livsline, stamtræ osv. Individuelt tilrettelagt og i samarbejde med beboeren og med udgangspunkt i hans perspektiv.

Samvær om materialet

Løbende samvær med andre om det indsamlede materiale tilrettelagt i samarbejde med beboeren og hvad han finder meningsfuldt.

Individuelt i forhold til den enkelte beboer.

Beslutninger om:

- Skal der arbejdes med fortid, nutid eller fremtid?
- Hvordan livshistoriens fysiske form skal være?
- Hvordan samværet om materialet skal foregå?

Nye beslutninger

Efter en given periode stoppes der op og det hidtidige arbejde evalueres. På baggrund heraf og med udgangspunkt i beboerens perspektiv og måske med inddragelse af praksisportrættet og analysen træffes der beslutninger om, hvad fokus skal være i den kommende periode.

Fælles i alle arbejder med livshistorie, at der evalueres og træffes nye beslutninger.

Fokus i arbejdet med livshistorie

Nutid: Dokumentere hverdagen med udgangspunkt i beboerens motiver og perspektiv.

Fortid: Arbejde målrettet tilbage i tid med udgangspunkt i beboerens motiver og perspektiv.

Fremtid: Arbejde målrettet med drømme med udgangspunkt i beboerens motiver og perspektiv.

Aftaler i forbindelse med Livshistorie arbejde

Beboer:	Dato:
Hvem har udfyldt dette ark?	

Analyse af praksisportrætter og information

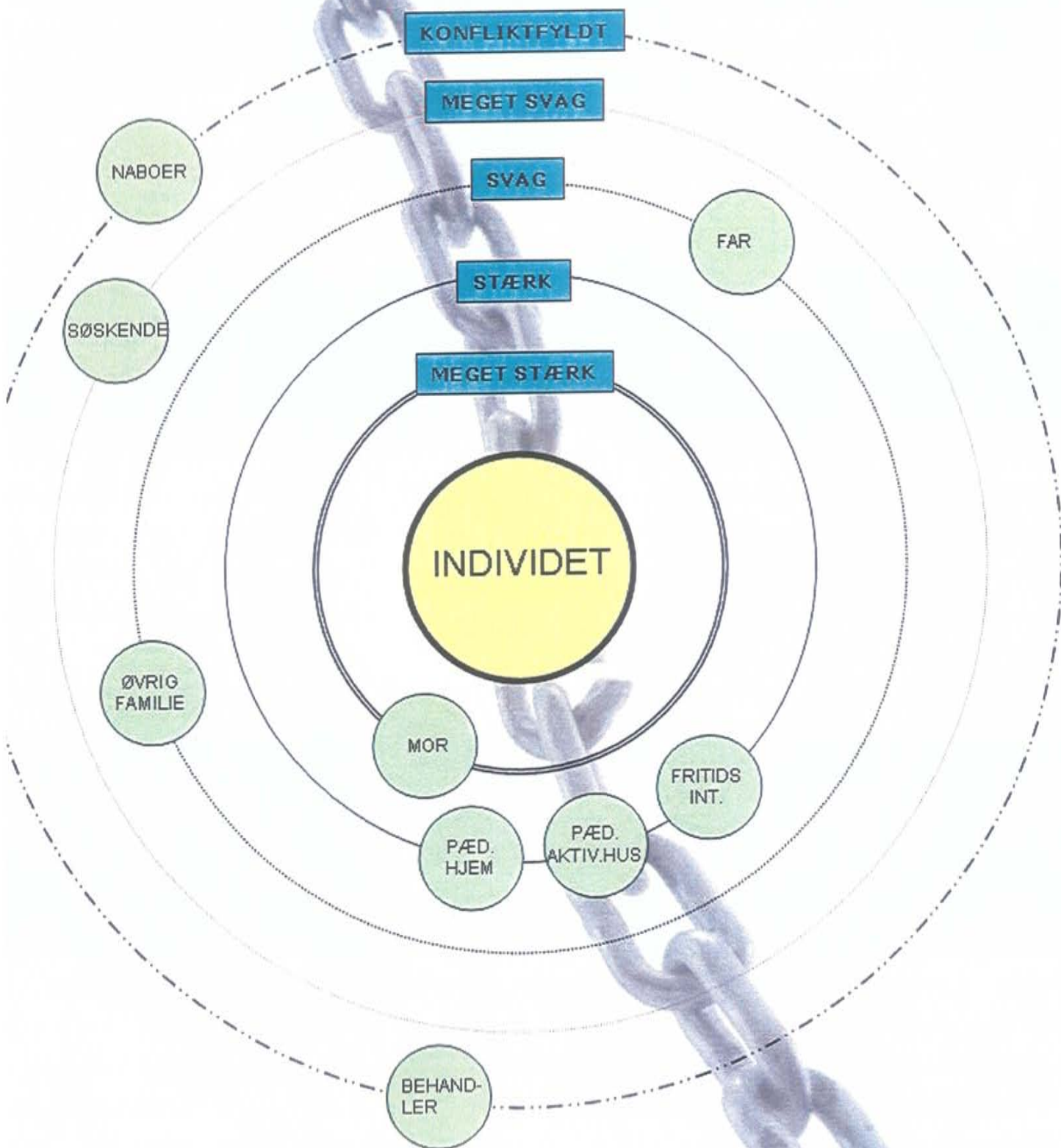
Hvilke <i>motiver</i> har beboeren?
Hvilke <i>begrænsninger</i> må beboeren opleve?
Hvilke <i>muligheder</i> har beboeren?
Hvad betyder det for beboeren at bo på en <i>institution</i> ?

Det videre arbejde

Hvad vil vi arbejde med?	Ansvarspersoner:
Hvilke motiver:	
Form:	
Indhold:	
Hvornår skal vi arbejde med Livshistorie?	
Hvem skal involveres?	
Hvem skal kontaktes?	
Andre aftaler?	
Hvornår mødes vi igen?	

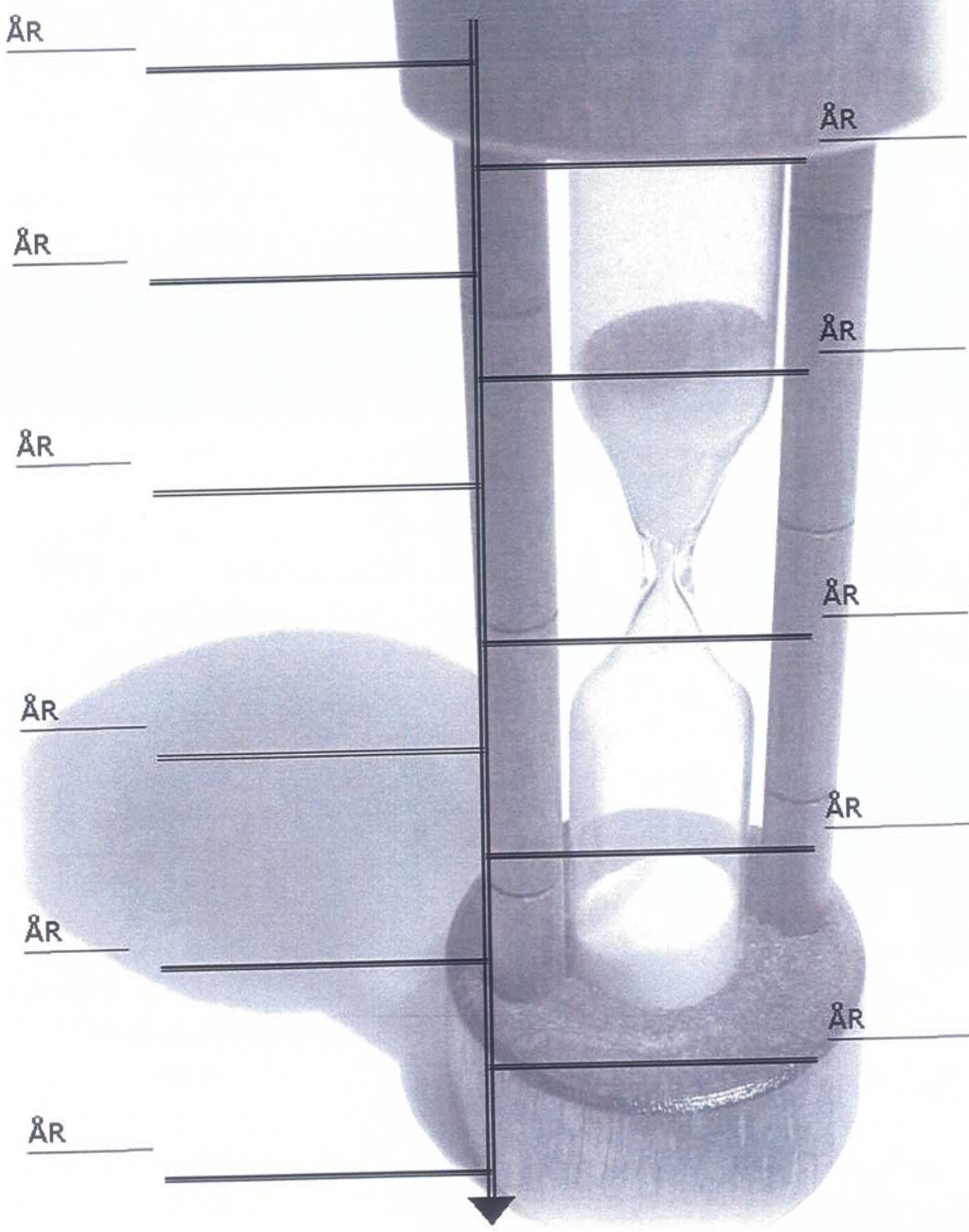
NETVÆRKSTEGNING

FOR: _____ FØDT DEN _____

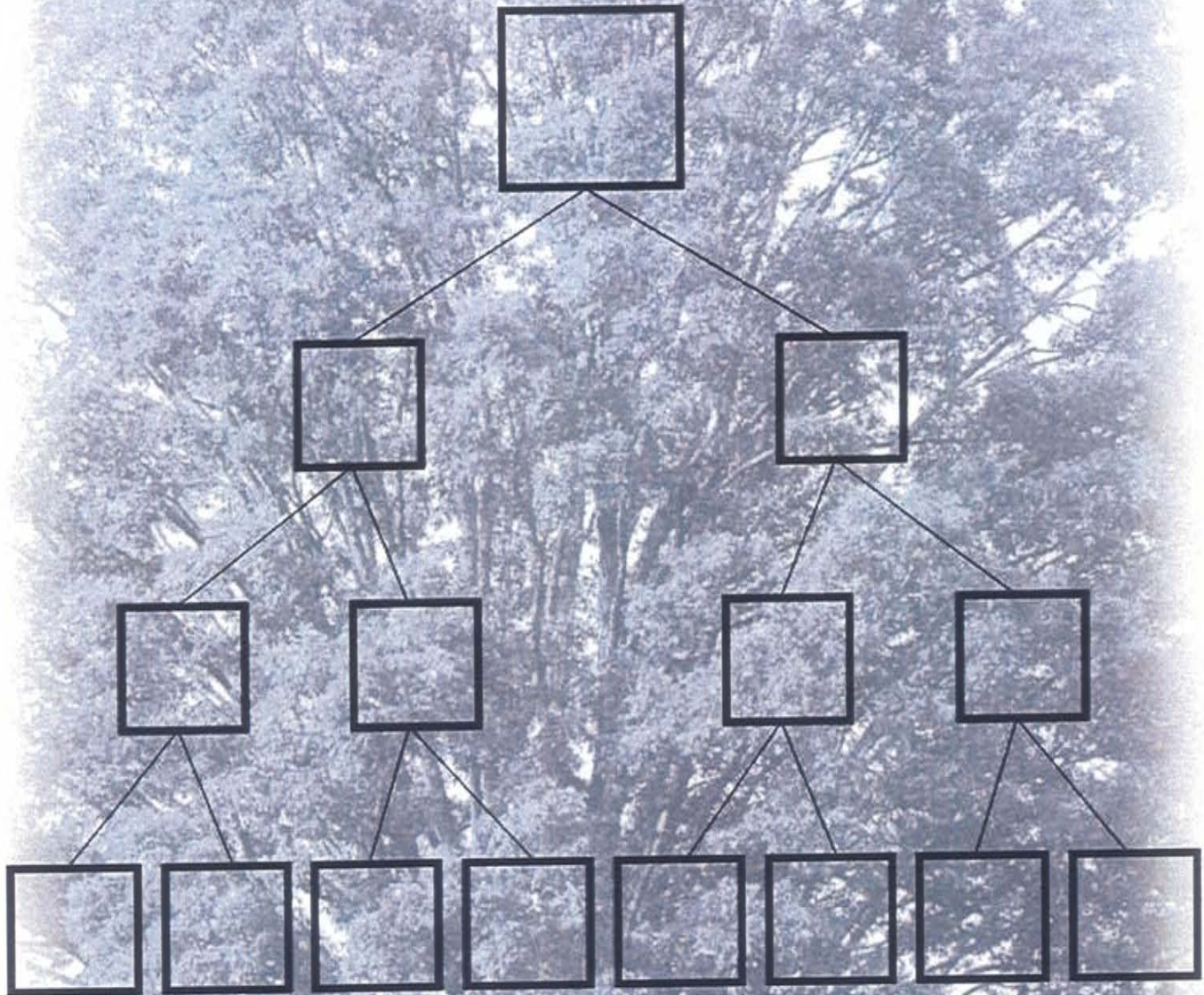
LIVSLINIETEGNING:

FOR: _____ FØDT DEN _____

FAMILIESTAMTRÆ

FOR: _____ FØDT DEN _____

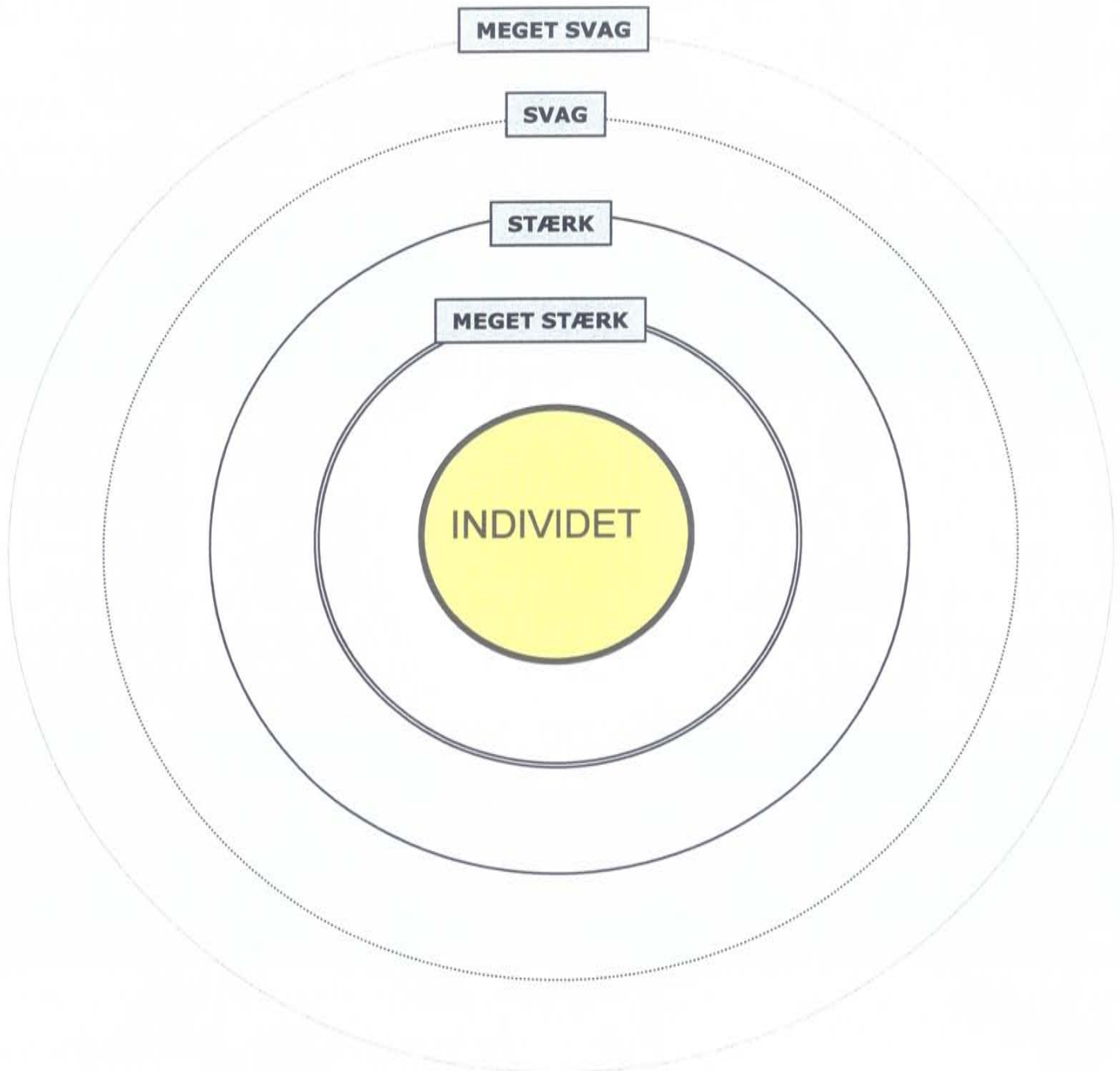

Idéer til indhold i livshistoriearbejde

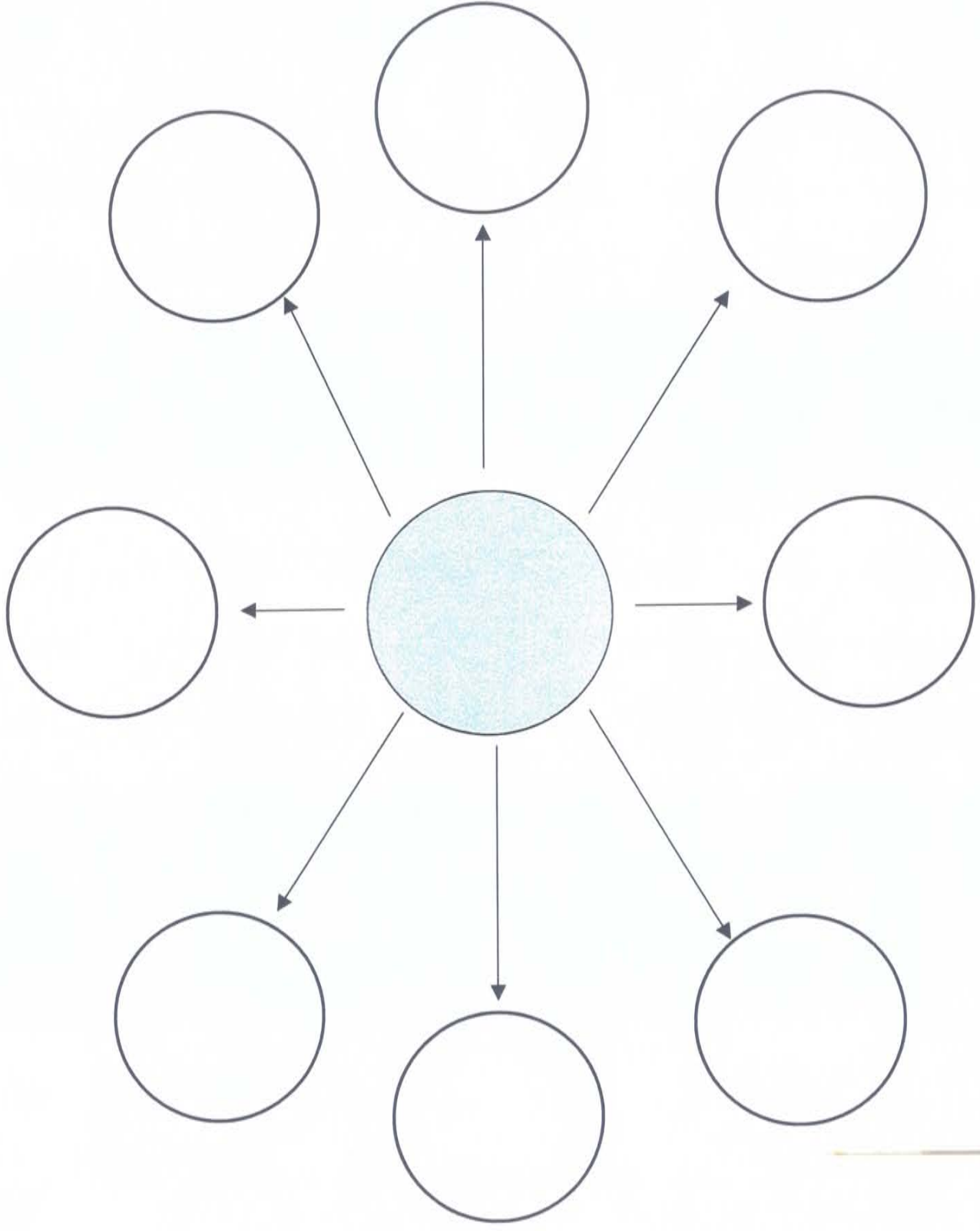
- Biografbilletter
- Udklip fra film, der er set i biografen
- Liste med yndlingsfilm
- Dvd'er med yndlingsfilm
- CD med fortællinger fra beboerens barndom
- CD'er med yndlingsmusik
- CD med lyde af vand
- Fotografier af familie, venner og andre der har haft betydning. Der står bagpå, hvem de er.
- Bøger med fotos fra hverdagen
- CD med fotoserie af en helt almindelig dag
- Fotoserie af beboerens tur på café
- Fotobog med billeder fra beboerens konfirmation
- Fotobog med billeder og korte beskrivelser fra sommerferien
- CD med filmoptagelser fra hverdagen
- CD med filmoptagelser fra besøg på beboerens gamle skole
- Film med optagelser af en søndagstur med forældrene
- Film med optagelser af forældrene, som fortæller om beboerens barndom
- Fotos af beboeren der bager
- En lille trold købt på ferien til Bornholm
- Beboerens første sko
- Fotografi af yndlingsbamsen
- En yndlings T-shirt fra teenageårene
- Billedbladet fra dengang kronprinsen blev gift
- Diverse nips og små figurer samlet gennem tiden. Der er en kort historie til hver ting.
- Tegninger fra niecen – alle med dato og en historie
- En æske med strandsten samlet på en sommerdag
- Scrapbog med udklip af filmstjerner

NETVÆRKSTEGNING

FOR: _____ FØDT DEN _____

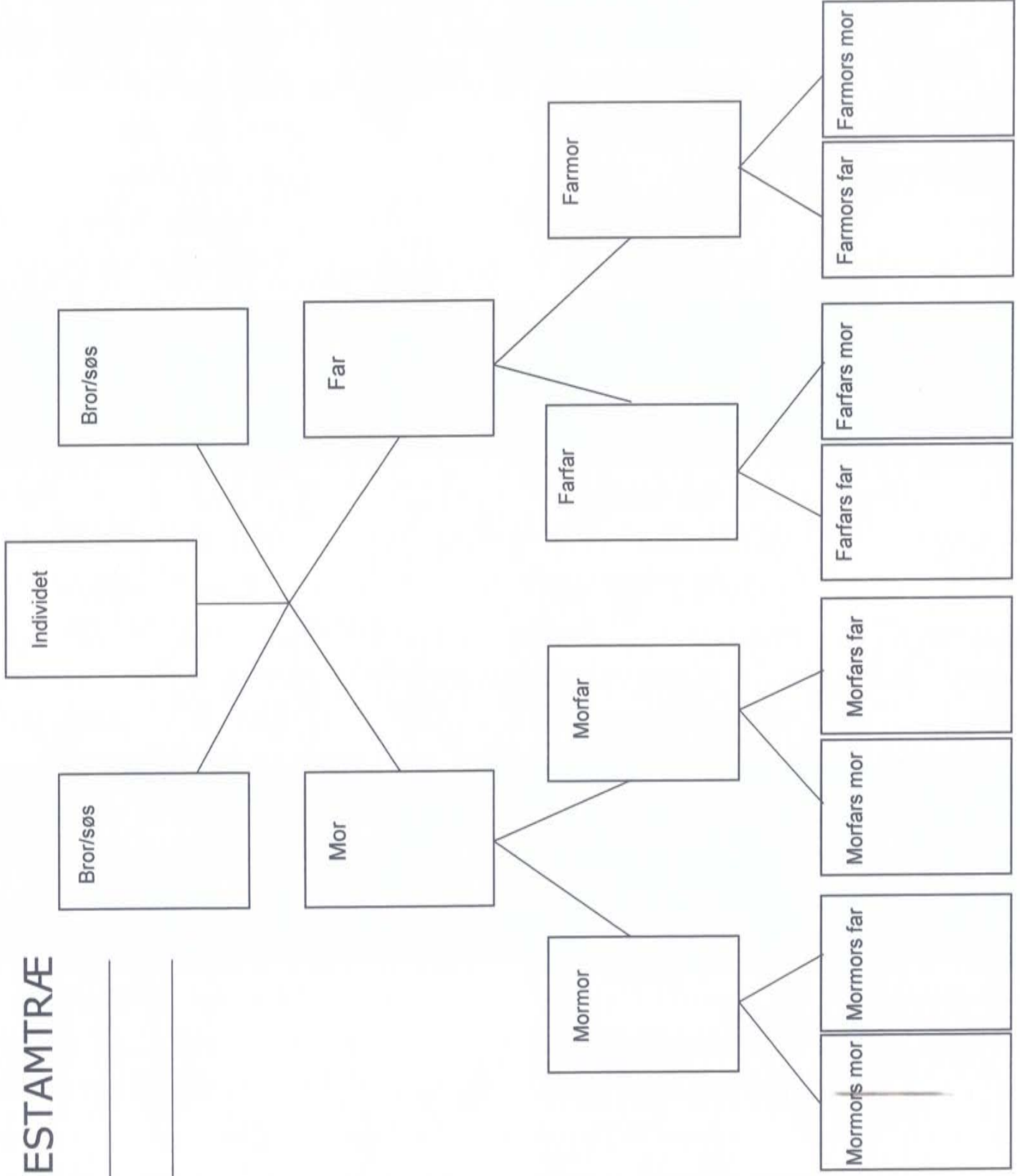
MINDMAP FOR: _____

FAMILIESTAMTRÆ

FOR: _____

FØDT: _____

FAMILIESTAMTRÆ

FOR: _____

FØDT DEN _____

